

Індекс УДК 61:377.5

№ держреєстрації 0115U003080

Інв. № _____

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки
04053, м. Київ-53, вул. Січових Стрільців, 52-Д
тел. 481-37-12

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор
Інституту педагогіки НАПН України

_____ О.М. Топузов

“ ____ ” _____ 2017 р.

ЗАКЛЮЧНИЙ ЗВІТ
про науково-дослідну роботу з теми
**«Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу
та США»**
(2015–2017 рр.)

Керівник НДР
завідувач відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор

О.І. Локшина

Київ – 2017

**СПИСОК ВИКОНАВЦІВ НДР
станом на 31.12.2017**

Керівник НДР, завідувач відділу порівняльної педагогіки, провідний науковий співробітник (0,5 ставки), доктор педагогічних наук, професор	Локшина О. І.
Старший науковий співробітник (0,5 ставки), кандидат педагогічних наук	Джурило А. П.
Старший науковий співробітник (0,5 ставки), кандидат педагогічних наук (з 01.01.2015 по 16.04.2015)	Єгоров Г.С.
Старший науковий співробітник (0,5 ставки), кандидат педагогічних наук	Маріуц І. О.
Старший науковий співробітник, кандидат педагогічних наук	Шпарик О. М.
Науковий співробітник, кандидат педагогічних наук	Тименко М. М.
Науковий співробітник (з 01.01.2015 по 30.09.2015)	Волинець Л.Л.
Молодший науковий співробітник	Глушко О. З.

РЕФЕРАТ

Заключний звіт складається з передмови, вступу, основної частини, списку публікацій співробітників за темою дослідження. Загальний обсяг звіту – 64 сторінки, список опублікованих праць на 51-63 сторінках.

Звіт відображає результати науково-дослідної роботи співробітників відділу порівняльної педагогіки з теми «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США (реєстраційний номер 0115U003080).

Початок дослідження: січень 2015 р.

Закінчення: грудень 2017 р.

Ключові слова: трансформації, шкільна освіта, країни Європейського Союзу, США, реформи, зміни в освіті, гуманізація освіти, децентралізація освіти, стандартизація змісту освіти, диференціація навчання, загальна середня освіта, Україна.

Об'єкт дослідження – шкільна освіта в країнах ЄС та США.

Предмет дослідження – сутність і напрями трансформацій у шкільній освіті ЄС та США.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні напрямів та сутності трансформацій у шкільній освіті країн ЄС та США з окресленням можливостей творчого застосування перспективного досвіду в Україні.

Концепція дослідження. У дослідженні виходили з того, що трансформація – це перетворення, зміна властивостей об'єкта, часто – напряму його розвитку. Це поняття може відображати як свідомі зміни (наприклад, реформи чи революції), так і стихійні. Грунтуючись на теорії освітніх змін трансформації розглядалися як процеси, що відбуваються в освіті, зокрема у шкільній освіті країн ЄС та США, і є різними за масштабом, обсягом, характером, сутністю, якістю, тривалістю перетворень. Позиціонування трансформації як зміни радикального характеру було використано в якості критерію для розгляду ключових напрямів трансформацій.

У дослідженні трансформації в освіті розглядаються як зміни, що охоплюють її структуру, зміст, навчальний процес, оцінювання освітніх результатів.

Характер трансформацій в освіті країн ЄС та США становить інтерес для вітчизняної педагогічної теорії та практики в аспекті не лише дослідження перспективного зарубіжного досвіду, а й співвіднесення вектору модернізації української освіти з напрямками розвитку освіти зазначених країн. Саме з таких методологічних позицій досліджувався феномен трансформацій у європейському та американському освітньому просторі.

Базовими одиницями для дослідження були: ЄС як наднаціональне утворення в Європі, що об'єднує 28 держав-членів, і США. З огляду на кардинальні відмінності у підходах до організації освіти в рамках ЄС (як

наддержавної структури) та США (як країни) порівняння між ними не проводилися. Водночас, з метою розроблення рекомендацій для національної освіти було проведено огляд стану та напрямів трансформацій на рівні шкільної освіти в Україні.

В умовах глобалізації аналіз феномену трансформацій здійснювався з позиції дослідження викликів глобального та регіонального вимірів, до яких на глобальному рівні відносимо глобалізацію у всіх її проявах, а на регіональному – європеїзацію.

В основу дослідження покладено порівняльний та системний підходи. Порівняльний підхід забезпечує можливість порівнювати педагогічні феномени на засадах спільності за наявності визначених принципів, до яких у дослідженні віднесено: принцип об'єктивності, принцип відповідності методів дослідження науковим методам пізнання та актуальним проблемам сучасної педагогіки, принцип творчого осмислення отриманих результатів порівняльних розвідок з метою уникнення механістичного перенесення його елементів на національний ґрунт без урахування реалій і завдань української школи та стану її розвитку.

Порівняльний підхід передбачав аналіз феномену трансформацій на рівні шкільної освіти з урахуванням соціально-економічних та політичних особливостей і національних традицій країн ЄС та США. Повнота розгляду феномену трансформацій шкільної освіти досягалася через вивчення його історичних витоків і звернення до генези філософсько-теоретичних засад.

Системний підхід передбачав розгляд різних аспектів трансформацій у цілісному вимірі європейського регіону в єдності їх взаємозв'язків.

Зазначені підходи сприяли виявленню тенденцій та викликів з метою добору перспективного досвіду для окреслення рекомендацій.

Використаний науковий інструментарій уможливив представлення комплексного бачення досліджуваної проблеми.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети й концепції дослідження було визначено такі **завдання дослідження:**

1) розкрити теоретичні підходи до розроблення проблеми освітніх трансформацій у зарубіжжі та в Україні;

2) окреслити соціально-історичну детермінованість та стратегічні орієнтири освітніх змін в країнах ЄС та США;

3) виявити сутність та динаміку трансформацій у системах шкільної освіти країн ЄС та США;

4) визначити перспективність досвіду країн ЄС та США в умовах реформування освіти в Україні.

Визначені завдання пов'язані між собою спільною метою – конкретизують її, вказують напрями її розв'язання та мають сприйматись як загальна наукова проблема, спрямована на удосконалення навчання історії в школі.

Методи дослідження:

– загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів з проблеми дослідження) для опрацювання джерельної бази з проблеми освітніх трансформацій;

– конкретно-наукові: метод термінологічного аналізу – для розкриття сутності досліджуваних явищ, уточнення семантики ключових понять, формування термінологічного поля; історико-генетичний метод – для характеристики властивостей змін в історичному вимірі; системно-структурний метод – для уточнення ключових напрямів трансформацій та виявлення складників цих напрямів і встановлення зв'язків між ними; порівняльно-зіставний та метод наукової екстраполяції – для порівняння характеру освітніх трансформацій в аналізованих країнах зарубіжжя і в Україні, виявлення можливостей використання елементів продуктивного зарубіжного досвіду в Україні.

В умовах європейської інтеграції української освіти методологія дослідження збагатилась через акцентування в дослідженні викликів, які супроводжують трансформаційні процеси в освіті зарубіжжя та шляхи їх подолання.

Новизна отриманих результатів: вперше цілісно розглянуто концептуальний вимір феномену трансформацій в освіті й охарактеризовано підходи зарубіжних й українських науковців до його трактування; уточнено семантику ключових понять; розкрито загальне бачення освітніх трансформацій та доведено їх уніфікаційний характер в країнах ЄС та США під впливом політики міжнародних організацій в умовах глобалізації та європеїзації; охарактеризовано різнобічний поступ трансформацій на рівні шкільної освіти у форматі ключових тенденцій: децентралізації, гуманізації, стандартизації та диференціації освіти в аналізованих країнах; розкрито сутність трансформацій у системах шкільної освіти країн ЄС та США; виявлено виклики, що супроводжують трансформації в освіті за баченням європейських та американських учених; запропоновано рекомендації щодо перспектив використання досвіду країн Європи та США в Україні на підставі осмислення зарубіжних здобутків.

Ступінь впровадження: наукові статті, аналітичні записки, розділи у наукових виданнях, виступи на науково-практичних конференціях і семінарах, круглих столах.

Основні конструктивні й техніко-економічні показники: відповідність роботи нормативним документам НДР і сучасним потребам у модернізації шкільної освіти в Україні.

Практична значущість роботи: результати дослідження є джерелом для розроблення напрямів освітньої політики з формулювання стратегічних орієнтирів реформ та алгоритму їх реалізації в Україні, а також для ознайомлення вітчизняних науковців і практиків з перспективним зарубіжним досвідом в умовах реформування національної загальної середньої освіти, розроблення інструментів навчальних програм і підручників з громадянознавства, історії, географії, іншомовної освіти та

мистецтва. Адресовані розробникам освітньої політики, науковцям, учителям, керівникам шкіл, викладачам, аспірантам.

Галузь використання: освітня політика, порівняльна педагогіка, педагогіка, заклади середньої освіти, система вищої педагогічної та післядипломної освіти.

ЗМІСТ

Передмова	9
Вступ	10
Розділ I. Теоретичні засади трансформацій в освіті у зарубіжному та українському освітньому просторах	14
I.1. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США як предмет дослідження вітчизняних та зарубіжних учених (Тименко М. М.)	14
Розділ II. Сутнісні характеристики трансформацій у шкільній освіті країн ЄС та США	18
II.1. Гуманізація шкільної освіти в країнах ЄС та США (Маріуц І. О.)	18
II.2. Централізаційно-децентралізаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС (Джурило А. П.)	22
II.3. Стандарторієнтовані трансформації у шкільній освіті країн ЄС та США (Локшина О. І.)	28
II.4. Диференціація навчання у системі шкільної освіти США (Шпарик О. М.)	34
Розділ III. Реформаційні рухи у шкільництві України в контексті трансформаційних процесів у країнах ЄС та США	40
III. 1. Трансформаційні процеси у шкільній освіті України в контексті трансформаційних процесів у шкільній освіті країн ЄС (Глушко О. З.)	40
Висновки	43
Рекомендації	51
Список найважливіших публікацій за темою	52

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄС – Європейський Союз

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

НАПН – Національна академія педагогічних наук

НДР – науково-дослідна робота

США – Сполучені Штати Америки

ПЕРЕДМОВА

Звіт відображає результати НДР співробітників відділу порівняльної педагогіки з теми «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США» (реєстраційний номер 0115U003080), яка виконувалась протягом трьох років з 1 січня 2015 року до 31 грудня 2017 року. Тему досліджували: у 2015 р. на початок року – 5 наукових співробітників (з них 1 на 0,5 ставки), на кінець року – 4 наукових співробітників; у 2016 р. на початок року – 4 наукових співробітників, на кінець року – 6 наукових співробітників (з них 2 – на 0,5 ставки); у 2017 р. – 6 наукових співробітників (з них 2 на 0,5 ставки).

Актуальність дослідження аспекту трансформацій на рівні шкільної освіти в країнах ЄС та США зумовлена потребами й завданнями реформування української освіти (зокрема шкільної), а протягом останніх років – синхронізації національної освіти зі стандартами країн ЄС та США. Підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014) остаточно закріпило європейський вектор розвитку української держави в усіх сферах включно з освітою. Закон України «Про освіту» (2017) метою освіти проголошує всебічний розвиток людини (як особистості та найвищої цінності суспільства), її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Упровадження концепції навчання упродовж життя (формальна, неформальна, інформальна освіта) відповідає основному пріоритету освітнього простору провідних країн Європи та США.

Проголошені трансформації потребують розроблення дієвих механізмів реалізації запланованого з урахуванням можливих викликів глобального та регіонального характеру, що робить зарубіжний досвід у царині радикальних змін шкільної освіти актуальним для вивчення.

Тема НДР виконувалась відповідно до: Постанови Президії НАПН України від 02.04.2014 р., протокол № 1-7/4-89; Постанови Президії НАПН України від 19.06.2014 р., протокол № 1-7/6-151; Постанови Президії НАПН України від 14.01.2015 р., протокол № 1-2/2-6; Рішення бюро Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України від 21.05.2014 р., протокол № 5; договору № 11/1/3-15 Нф від 15 січня 2015 р.

Основними напрямками дослідження є:

- розкриття теоретичного виміру освітніх трансформацій, підходів зарубіжних та вітчизняних учених до термінологічного ряду термінів, які характеризують зміни в освіті (у шкільній освіті зокрема);
- виявлення сутності та динаміки змін у системах шкільної освіти країн ЄС та США й тенденцій та закономірностей, що характеризують трансформаційні процеси;
- окреслення перспективності досвіду країн ЄС та США в умовах радикальних змін в освіті України.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Завдання наукового забезпечення модернізаційних процесів у вітчизняній освіті з позиції відповідності сучасним світовим трансформаціям проголошено у законодавчих і стратегічних документах нового покоління, які визначають розвиток національної освіти в умовах європейського та гуманізаційного вектору розвитку України – Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про освіту» (2017), концепції «Нова українська школа» (2016). Зокрема, у Законі України «Про освіту» (2017) метою освіти визначено «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей ... задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору».

Реформування освіти в Україні відбувається в контексті осмислення таких дилем, як необхідність, з одного боку, підвищення конкурентоспроможності країни та посилення національної ідентичності в умовах зовнішньої агресії та внутрішньої економічної кризи, а з іншого – інтеграції в європейський та світовий простори для протистояння регіональним і планетарним викликам в умовах глобалізації.

Виклики глобалізації спрямовують країни ЄС та США на реалізацію кардинальних змін у системах освіти, які мають перманентний характер. Засадничими документами, що визначають стратегію реформ у межах ЄС, є «Європейська рамка ключових компетентностей для навчання протягом життя» (2006), «Європа 2020» (2010), «Освіта й навчання 2020» (2009), «Новий погляд на освіту» (2012). У США Закони «Жодної дитини поза увагою» (2002) та «Кожен учень досягає успіху» (2015) забезпечують упровадження стратегічних змін для підвищення якості національної освіти. Спільний пошук провідними країнами світу – країнами ЄС та США – шляхів подолання проблем, пов'язаних з глобалізацією шляхом кардинального радикального реформування освіти, уможливив напрацювання перспективного досвіду, що актуалізує його дослідження українськими компаративістами в умовах кардинальних реформ національної освіти й відсутності концептуальних і технологічних моделей адаптації до спільних векторів розвитку освітніх систем зарубіжжя.

Об'єкт дослідження – шкільна освіта в країнах ЄС та США.

Предмет дослідження – сутність трансформацій у шкільній освіті ЄС та США.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні напрямів та сутності трансформацій у шкільній освіті країн ЄС та США з окресленням можливостей творчого застосування перспективного досвіду в Україні.

Хронологічні межі дослідження охоплюють ХХІ ст., яке визначається інтенсифікацією процесів економічної та культурної глобалізації, спричиняючи посилення конкуренції між країнами, стрімкий розвиток ІКТ, активізацію міжкультурної взаємодії. Зазначені процеси посилили

уніфікаційні процеси між системами освіти та, відповідно, показали переваги та наявні недоліки, що зумовило багатомірні трансформації задля удосконалення освітніх систем у країнах ЄС та США.

Концепція дослідження. У дослідженні спиралися на те, що трансформація – це перетворення, зміна властивостей об'єкта, часто – напряду його розвитку. Це поняття може відображати як свідомі зміни (наприклад, реформи чи революції), так і стихійні. Грунтуючись на теорії освітніх змін трансформації розглядалися як процеси, що відбуваються в освіті, зокрема у шкільній освіті країн ЄС та США, та є різними за масштабом, обсягом, характером, сутністю, якістю, тривалістю перетворень. Позичування трансформації як зміни радикального характеру було використано як критерій для розгляду ключових напрямів трансформацій. У дослідженні трансформації в освіті розглядаються як зміни, що охоплюють її структуру, зміст, навчальний процес, оцінювання освітніх результатів.

Характер трансформацій в освіті країн ЄС та США становить інтерес для вітчизняної педагогічної теорії та практики в аспекті не лише дослідження перспективного зарубіжного досвіду, а й співвіднесення вектору модернізації української освіти з напрямками розвитку освіти зазначених країн. Саме з таких методологічних позицій досліджувався феномен трансформацій в європейському та американському освітньому просторах.

Базовими одиницями для дослідження були ЄС як наднаціональне утворення в Європі, що об'єднує 28 держав-членів, і США. З огляду на кардинальні відмінності у підходах до організації освіти в рамках ЄС (як наддержавної структури) та США (як країни) порівняння між ними не проводилися. Водночас, з метою розроблення рекомендацій для національної освіти було проведено огляд стану й напрямів трансформацій на рівні шкільної освіти в Україні.

В умовах глобалізації аналіз феномену трансформацій здійснювався з позиції дослідження викликів глобального та регіонального вимірів, до яких на глобальному рівні відносимо глобалізацію у всіх її проявах, а на регіональному – європеїзацію.

В основу дослідження покладено порівняльний та системний підходи.

Порівняльний підхід забезпечує можливість порівнювати педагогічні феномени на засадах спільності за наявності визначених принципів, до яких у дослідженні віднесено: принцип об'єктивності, принцип відповідності методів дослідження науковим методам пізнання та актуальним проблемам сучасної педагогіки, принцип творчого осмислення отриманих результатів порівняльних розвідок з метою уникнення механістичного перенесення його елементів на національний ґрунт без урахування реалій і завдань української школи та стану її розвитку.

Порівняльний підхід передбачав аналіз феномену трансформацій на рівні шкільної освіти з урахуванням соціально-економічних та політичних особливостей і національних традицій країн ЄС та США. Повнота розгляду феномену трансформацій шкільної освіти досягалася як через вивчення його

історичних витоків, так і через звернення до генези філософсько-теоретичних засад.

Системний підхід передбачав розгляд різних аспектів трансформацій у цілісному вимірі європейського регіону в єдності їх взаємозв'язків.

Зазначені підходи сприяли виявленню тенденцій та викликів з метою добору перспективного досвіду для окреслення рекомендацій.

Використаний науковий інструментарій уможливив представлення комплексного бачення досліджуваної проблеми.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети і концепції дослідження було визначено такі **завдання дослідження**:

1) розкрити теоретичні підходи до розроблення проблеми освітніх трансформацій на шкільному рівні в зарубіжжі та в Україні;

2) окреслити соціально-історичну детермінованість трансформацій шкільної освіти в країнах ЄС та США;

3) виявити сутність та динаміку змін у системах шкільної освіти країн ЄС та США;

4) визначити перспективність досвіду країн ЄС та США в умовах модернізації освіти в Україні.

Визначені завдання пов'язані між собою спільною метою, конкретизують її, вказують напрями її розв'язання, і мають сприйматись як загальна наукова проблема, спрямована на удосконалення навчання історії в школі.

Методи дослідження:

– загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів з проблеми дослідження) для опрацювання джерельної бази з проблеми освітніх трансформацій;

– конкретно-наукові: метод термінологічного аналізу – для розкриття сутності досліджуваних явищ, уточнення семантики ключових понять, формування термінологічного поля; історико-генетичний метод – для характеристики властивостей змін в історичному вимірі; системно-структурний метод – для уточнення ключових напрямів трансформацій та виявлення складників цих напрямів і встановлення зв'язків між ними; порівняльно-зіставний та метод наукової екстраполяції – для порівняння характеру освітніх трансформацій в аналізованих країнах зарубіжжя і в Україні та виявлення можливостей використання елементів продуктивного зарубіжного досвіду в Україні.

В умовах європейської інтеграції української освіти методологія дослідження збагатилась через акцентування у дослідженні викликів, які супроводжують трансформаційні процеси в освіті зарубіжжя та шляхи їх подолання.

Результати дослідження:

– *теоретичні*: трансформації в освіті розглянуто як теоретичну проблему та як практичні зміни у шкільній освіті країн ЄС і США; узагальнено наукові ідеї щодо сутності трансформацій на рівні шкільної

освіти, розкрито загальне бачення освітніх трансформацій та доведено їх уніфікаційний характер в країнах ЄС та США під впливом політики міжнародних організацій в умовах глобалізації та європеїзації; акцентовано на закономірностях, які розглядаються як стійкі зв'язки між освітою та контекстом в умовах глобалізації та європеїзації (освіта перетворюється в інструмент розбудови економіки знань та суспільного розвитку, освітні системи гармонізуються під впливом викликів глобалізації та в контексті політики міжнародних організацій, відбувається європеїзація освіти тощо); охарактеризовано різнобічний поступ трансформацій на рівні шкільної освіти у форматі ключових тенденцій: децентралізації, гуманізації, стандартизації та диференціації освіти в аналізованих країнах; виявлено виклики, що супроводжують трансформації в освіті за баченням європейських та американських учених;

– **практичні:** запропоновано рекомендації щодо перспектив використання досвіду країн Європи та США в Україні на підставі осмислення зарубіжних здобутків.

– **прикладні:** рукопис монографії, наукові статті.

Практична значущість роботи: результати дослідження є джерелом для розроблення напрямів освітньої політики з модернізації підходів до імплементації освітніх трансформацій в Україні, а також розроблення навчальних програм і підручників з порівняльної педагогіки, історії педагогіки. Адресовані розробникам освітньої політики, викладачам ВНЗ, науковцям.

Визначена планова тема є комплексною і складається з кількох підтем, пов'язаних між собою. Всі вони, як компоненти, різнобічно розкривають загальну тему, надають їй як теоретичного, так і практичного спрямування.

Такими підтемами є:

1. Стандарторієнтовані трансформації у шкільній освіті країн ЄС та США. Виконавець: завідувач відділу О. І. Локшина, д-р. пед. наук, професор.
2. Гуманізація шкільної освіти в країнах ЄС та США. Виконавець: старший науковий співробітник Л.Л. Волинець., Г.С. Єгоров, канд. пед. наук (0,5 ставки), І. О. Маріуц, канд. пед. наук (0,5 ставки).
3. Централізаційно-децентралізаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС. Виконавець: старший науковий співробітник А. П. Джурило, канд. пед. наук (0,5 ставки).
4. Диференціація навчання в системі шкільної освіти США. Виконавець: старший науковий співробітник О. М. Шпарик, канд. пед. наук.
5. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США як предмет дослідження вітчизняних та зарубіжних учених. Виконавець: науковий співробітник М. М. Тименко, канд. пед. наук.
6. Трансформаційні процеси у шкільній освіті України у контексті трансформаційних процесів у шкільній освіті країн ЄС. Виконавець: молодший науковий співробітник О. З. Глушко.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ОСВІТІ У ЗАРУБІЖНОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРАХ

I.1. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США як предмет дослідження вітчизняних та зарубіжних учених

М. М. Тименко

Актуальність дослідження. Трансформації в освіті країн зарубіжжя та в Україні зумовлюють потребу більш детального вивчення праць вітчизняних та зарубіжних учених за темою дослідження, а також формування валідного термінологічного апарату, де було б визначено сутність понять, їхні спільності й розбіжності з метою відображення реформаторських реалій, їх співвіднесення на національних та міжнародному рівнях. З огляду на актуальність проблеми розбудови термінологічного апарату освітніх трансформацій у 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. збільшується кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. Аналіз трактування сутнісних характеристик термінології освітніх реформ важливий для України в умовах кардинального реформування української освіти, зокрема, реалізації положень політичної пропозиції щодо реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2016). Інноваційні перетворення в освіті є об'єктом наукових інтересів широкого кола вчених-освітян зарубіжжя, серед яких відомі теоретики освіти розвинених країн – Ф. Гесс, Р. Елмор, Г. Левін, Е. Ліберман, Д. Хопкінс, Л. Ерл, Б. Левін, Д. Харт, М. Фуллан, М. Барбер, С. Бурк, С. Болл, Д. Вітті, Ш. Гевіртц, П. Мортімор, А. Глетгорн та інші. Вітчизняні компаративісти – Л. Березівська, А. Василюк, К. Гаращук, О. Грицайова, А. Джурило, І. Іванюк, О. Листопад, О. Локшина, А. Сбруєва, С. Сисоєва, К. Шихненко та інші – аналізують характерні для сьогодення трансформації в освітніх системах країн зарубіжжя, висвітлюють джерела інновацій, причини змін та чинники, що детермінують їхні напрями. Аналіз та узагальнення доробку цих та інших учених є важливим в умовах реалізації реформ школи в Україні.

Концепція дослідження. Поняття трансформацій в освіті є багатогранним та корелюється з такими синонімами як «реформа», «зміни», «модернізація», «оновлення», «реформація», «інновація» тощо. Зокрема, синонім «реформа» позиціонується як особливий вид діяльності з удосконалення національної системи освіти, цілеспрямовано організовується державною владою на різних рівнях управління. Її сутністю є сукупність дій держави та суспільства щодо змін системи відповідно до актуальних політичних, соціально-економічних та інших вимог. Освітні реформи або реформи освіти як засіб реформування є формою соціального проекту зі

зміни змісту, структури, методів чи форм освіти. Сутність реформ полягає в удосконаленні одного або декількох елементів системи (що вимагають змін) за умови збереження всіх інших (що залишаються традиційними). Необхідно відрізнити реформування від модернізації, трансформації, революції. Зокрема, трансформація може не мати таких ознак реформування, як здійснення державними органами, цілеспрямованість, управління і контроль результатів. Важлива відмінність полягає ще і в тому, що в процесі трансформації обов'язково відбувається зміна напрямку розвитку об'єкта. У широкому сенсі під цим терміном розуміємо «перетворення, зміна виду, форми, істотних властивостей чого-небудь». Це поняття може відображати як свідомі зміни (наприклад, реформи чи революції), так і стихійні зміни в суспільному житті. Важливо, що реформування – це не лише процес, але й складна динамічна спеціально організована система, яка має такі ознаки системи як: цілеспрямованість (всі реформи мають якусь мету, що визначається умовами життєдіяльності конкретного суспільства), елементарність і структурність будови, цілісність, ієрархічність, субординація та зв'язок із зовнішнім середовищем. На основі праць вітчизняних та зарубіжних учених можемо зробити висновок, що більшість понять, які відображають трансформаційні процеси в освіті, мають багато спільних рис, але є і деякі відмінності у трактуванні, що зумовлено соціально-політичними та економічними чинниками розвитку освіти в країні. Саме з таких позицій досліджувався феномен трансформацій в освіті (та на рівні шкільної освіти зокрема) крізь призму досліджень вітчизняних та зарубіжних учених.

Об'єкт дослідження: шкільна освіта в країнах ЄС, США та України.

Предмет дослідження: трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США як предмет дослідження вітчизняних та зарубіжних учених.

Мета дослідження: розкрити погляди вітчизняних і зарубіжних учених та виявити сутнісні характеристики трансформаційних процесів у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США.

Завдання дослідження:

- 1) охарактеризувати понятійно-термінологічний апарат з теми дослідження: «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США»;
- 2) охарактеризувати дослідження вітчизняних та зарубіжних учених з проблеми трансформаційних процесів у шкільній освіті.

Методологічною основою дослідження є наукова теорія пізнання, загально-філософські висновки про взаємообумовленість формаційного, цивілізаційного й соціокультурного розвитку людства з урахуванням національних особливостей; теорія глобалізації, яка розкриває процес становлення глобальності у світі та її вияви в освіті.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу літератури та синтезу, порівняльно-історичний порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний, метод класифікації, синтезу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося з жовтня 2016 року до кінця 2017 року й охоплювало два етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *порівняльний* (2016) – формувалася джерельна база, робився порівняльний аналіз та синтез інформації щодо досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців щодо трансформацій в освіті ЄС та США;

2) *підсумково-узагальнювальний* (2017) – формувалася джерельна база, узагальнювався досвід вітчизняних та зарубіжних учених щодо вивчення трансформаційних процесів у шкільній освіті в країнах ЄС та США з метою екстраполяції на трансформаційне поле шкільної освіти в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що: вперше у порівняльно-педагогічному аспекті проведено системне дослідження праць вітчизняних та зарубіжних учених з проблеми трансформацій в освіті у європейському та світовому освітньому просторах; сформовано термінологічне поле дослідження, уточнено такі поняття, як «реформа», «реформування», «зміни», «оновлення», «модернізація», «трансформація», «шкільна реформа», «реформація», «інновація» у трактуваннях американських та вітчизняних учених, структуровано погляди науковців на ключові терміни; охарактеризовано теоретичну платформу трансформацій в освіті на базі досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців. На основі праць вітчизняних та зарубіжних учених зроблено висновок, що більшість понять, які відображають трансформаційні процеси в освіті мають багато спільних рис, але є й деякі відмінності у трактуванні, що зумовлено соціально-політичними та економічними чинниками розвитку освіти в країні. Зроблено висновок, що процес трансформацій загальної середньої освіти може бути успішним за умови, коли ефективні зміни та перетворення у системі шкільної освіти будуть не лише зберігати надбання вітчизняної наукової школи та національних традицій, але й водночас враховувати прогресивні ідеї та успішний досвід з практики реформування системи загальної середньої освіти розвинених країн ЄС та США, де приділяється велика увага розробленню теорії змін та апробації практичних механізмів їх імплементації.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, спеціальних курсів, програм, створенні підручників з порівняльної педагогіки для вищих навчальних закладів України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні здобутки зарубіжних та вітчизняних вчених можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті стандартизації шкільної освіти.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, розділи у наукових виданнях (1); тези науково-практичних конференцій (3), параграф до колективної монографії «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС та США».

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– Міжнародному дискусійному форумі «Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування», 19–20 травня 2016 року, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;

– I Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації» (Київ, 15-16 червня 2017 р.);

– Всеукраїнській звітній науково-практичній конференції 2016 «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік, 22 грудня 2016 р., (Київ);

– Всеукраїнській звітній науково-практичній конференції 2016 «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік, 30 листопада 2017 р., (Київ);

– VII Науково-практичному семінарі «Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі» 6 червня 2016 року (Київ), організатор відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України;

– Круглому столі «Спільнота дослідників-порівняльних педагогів НАПН України» 3 березня 2016 року, Інститут педагогіки НАПН України; Круглому столі «Відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України: минуле, сьогодні, майбутнє», 24 жовтня 2016 року, Київ, Інститут педагогіки НАПН України.

– Школі дослідника-компаративіста – 2016;

– Майстер-класі «Як написати дисертацію з порівняльної педагогіки? Поради аспірантам і докторантам», 28 березня 2016 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України;

– Школі дослідника-компаративіста – 2016;

– Майстер класі «Джерельна база дисертаційного дослідження з порівняльної педагогіки. Поради аспірантам, докторантам», 31 жовтня 2016 року, Київ, Інститут педагогіки НАПН України.

РОЗДІЛ II

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ КРАЇН ЄС ТА США

II.1. Гуманізація шкільної освіти в країнах ЄС та США

Л.Л. Волинець, Г.С. Єгоров, І. О. Маріуц

Актуальність дослідження. Потужні виклики кін. XX – поч. XXI ст. – такі, як стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій, глобалізаційні та інтеграційні процеси, посилення міжкультурних зв'язків, екологічні негаразди вимагають від людства трансформування різних сфер його діяльності, а отже, зміни принципів, підходів до діяльності людини на планеті. А це, в свою чергу, потребує зміни якості самої людини, її світоглядних, ціннісних установок. Тому одним з ключових напрямів трансформаційних процесів шкільної освіти в розвинутих країнах Європейського Союзу є гуманізація як умова реалізації людського потенціалу в розв'язанні завдань, спричинених сучасними викликами. Здійснення процесів гуманізації, напрацювання нового рівня освітньої культури освіти відбувається, зокрема, в таких напрямках як: забезпечення шкільної освіти якісно підготовленими педагогічними кадрами; демократизація освіти – надання рівного доступу до якісної освіти усім дітям; подолання авторитарного стилю педагогічного спілкування та напрацювання демократичного, партнерського, довірчого характеру стосунків вчителів, учнів, батьків, усіх небайдужих до проблем освіти громадян суспільства; гуманітаризація змісту освіти, зокрема збалансування його структури з метою гармонізації інтелектуального, емоційного, фізичного розвитку учнів; трансформування освіти шляхом інтегрування мистецьких дисциплін як повноцінного складника змісту загальної освіти; створення творчої, конструктивної атмосфери в школі тощо.

Дослідження й аналіз досвіду організації забезпечення втілення ідеї гуманізації в загальноосвітній школі розвинутих країн Європейського Союзу може бути корисним для прискорення процесів гуманізації шкільної освіти в Україні з метою вивільнення потенціалу національних людських ресурсів, необхідних для подолання складного кризового стану країни. Тож вибір теми дослідження є доцільним.

Концепція дослідження. Гуманізація освіти передбачає виявлення зв'язків і взаємодій дисциплін з загальнолюдською культурою; відмова від універсальних педагогічних технологій, їх варіативність залежно від індивідуальних здібностей дитини, а також бажаних їм способів переробки навчального матеріалу. Виховувати в дусі гуманізму означає доводити учнів до усвідомлення високої цінності людської особистості, прищеплювати їм повагу до прав і гідності кожної людини. Причому, виховання (як цілеспрямоване управління процесом розвитку особистості) здійснюється

через освіту. Гуманізація освіти – це і зміна мислення самого вчителя, реорганізація його педагогічної діяльності, це особлива педагогічна філософія.

Успіх у впровадженні гуманізації освіти ученими зарубіжжя вбачається в усвідомленні трьох ключових аспектів, відповідно до яких і розбудовано концепцію дослідження: потрібен учитель з високим рівнем розвитку моральних та інтелектуальних якостей, справжній інтелігент; потрібні принципово нові технології виховання і розвитку особистості, стимулююче самонавчання, самовиховання й саморозвиток; необхідно впровадити нові технології навчання, які максимально врахують бажані дитиною способи обробки навчального матеріалу.

Об'єкт дослідження: шкільна освіта в країнах ЄС та США.

Предмет дослідження: педагогічні підходи до забезпечення гуманізації шкільної освіти в країнах Європейського Союзу та США.

Мета дослідження: полягає в теоретичному обґрунтуванні напрямів та сутності гуманізації шкільної освіти у країнах ЄС з окресленням можливостей творчого застосування перспективного досвіду в Україні.

Завдання дослідження:

- 1) дослідити історико-теоретичні засади гуманізації як одного з напрямів трансформації шкільної освіти у країнах ЄС та США;
- 2) розкрити підходи до організації втілення принципу гуманізації шкільної освіти країн-членів ЄС та США;
- 3) порівняти стан втілення ідеї гуманізації шкільної освіти в Україні та країнах-членах ЄС та США, визначити перспективність досвіду європейських країн в умовах модернізації вітчизняної освіти.

Методологічною основою дослідження є наукова теорія пізнання, загально філософські висновки щодо взаємообумовленості формаційного, цивілізаційного й соціокультурного розвитку людства з урахуванням національних форм як соціального чинника історії в її хроноструктурі та щодо соціальної детермінованості розвитку матеріальної та духовної культури, діалектичного взаємозв'язку явищ і процесів. Положення педагогічної та психологічної наук про закономірності розвитку особистості, фактори, що впливають на її формування.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу літератури та синтезу, порівняльно-історичний порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний, класифікації, синтезу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2015–2017 рр. й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

- 1) *теоретичний* (2015) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, визначались концептуальні підходи зарубіжних вчених та позиції міжнародних організацій щодо проблеми гуманізації на рівні шкільної освіти у науковому просторі Європи та США;

2) *порівняльний* (2016) – формувалася джерельна база, робився порівняльний аналіз та синтез інформації щодо сутності гуманізації шкільної освіти в країнах ЄС та США;

3) *підсумково-узагальнювальний* (2017) – узагальнювався зарубіжний досвід з проблеми гуманізації освіти в країнах ЄС та США з метою екстраполяції на трансформаційне поле шкільної освіти в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті проведено дослідження гуманізаційного аспекту шкільної освіти у просторах країн ЄС та США в порівнянні з сучасними вітчизняними реаліями; виявлено виклики, що супроводжують гуманізаційні аспекти в освіті у баченні європейських та американських учених; окреслено перспективи використання зарубіжного досвіду в умовах інтеграції національної освіти в європейський та світовий освітній простори. Розкрито, що як самостійний ідейний рух гуманізм почав утверджуватися в країнах Західної та Центральної Європи в епоху Європейського відродження. Найбільшого розвитку набув в Італії, звідки поширився на інші країни Європи. Теоретичні основи філософсько-педагогічної думки гуманізації освіти представили такі відомі європейські мислителі, як: К. Салютаті, П. Верджера, Л. Бруні, В. Фелетре, Г. да Верона, Л. Альберті, Л. Валла, Т. Кампанелла (Італія), Г. Бюде, П. Рамус, Ф. Рабле, М. Монтень (Франція), Дж. Колет, Т. Мор (Англія), Р. Агрикола, Я. Вимпфелінг, У. фон Гуттен (Німеччина), А. Гегиус, Э. Роттердамський (Нідерланди, Бельгія), Х. Л. Вивес (Іспанія) та ін. З'ясовано, що основний напрям у вивченні зазначеної тематики зводиться до центральної проблеми пізнання людини – філософську антропологію. У більш широкому аспекті дослідження принципів та закономірностей формування людської особистості теоретично обґрунтовано у педагогічній антропології – науці, що досліджує та аналізує дані про людину з педагогічного боку. Розкрито, що новий підхід гуманізації освіти в умовах розвитку сучасного суспільства надали такі американські вчені: педагоги-гуманісти та психологи-гуманісти Д. Аспі, М. Грей, Е. Джонсон, Е. Ейснер, Г. Ліон, А. Маслоу, С. Патерсон, К. Роджерс, І. Сімпсон, Дж. Шаффер та ін. Зроблено висновок, що європейські та американські вчені-гуманісти позиціонують освіту не лише як передавання молодій людині певної суми знань, а передусім виховання інтелектуально розвиненої, творчої особистості, формування у неї загальнолюдських моральних цінностей і переконань, наукового світогляду, ідеалів, прагнень, здібностей, волі, почуттів. Доведено, що гуманізація освіти й школи, трактується європейськими ученими, як переорієнтація освіти на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, здатна здійснювати свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Схарактеризовано втілення ідеї гуманізації шкільної освіти в Україні та країнах-членах ЄС та США. Визначено перспективність досвіду європейських країн в умовах модернізації вітчизняної освіти.

Акцентовано на реалізації принципу гуманізації в Законі України «Про освіту» (2017), в якому мета освіти відповідає ідеалам гуманістичного світогляду, оскільки передбачає всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей. Такі постулати свідчать про остаточне затвердження курсу вітчизняної освітньої політики на гуманізацію та наміри держави до повноцінного єднання з європейським освітнім простором.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть в подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, спеціальних курсів, програм і створенні підручників з порівняльної педагогіки для вищих навчальних закладів України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті гуманізації шкільної освіти.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць (3, 4, 6), розділи у наукових виданнях (1, 1); тези науково-практичних конференцій (4, 3, 1), параграф до колективної монографії «Гуманізація шкільної освіти у країнах ЄС та США».

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на:

– Міжнародній конференції «Researching Histories of Educational Spaces, Discourses and Sources. Histories of Education Summer School Conference», 18-20 June 2015 (Luxembourg);

– Міжнародному дискусійному форумі «OECD Forum 2016 Organisation for Economic Co-operation and Development», May 31 – June 1 2016, Paris;

– Міжнародному дискусійному форумі «Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування», 19-20 травня 2016 року, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;

– I Міжнародній науковій конференції Української асоціації дослідників освіти «Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні», Американський дім Посольства США, Київ, 11 лютого 2017 р.;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника», Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, 18 травня 2017 р.;

– I Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації», Інститут педагогіки НАПН України, Київ, 15-16 червня 2017 р.; Міжнародному інформаційному тижні Програми Європейського Союзу Еразмус + 9 листопада 2017 року, м. Київ НТУ;

– Міжнародній науково-практичній конференції «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації», ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, кафедра іноземних мов, 23-24 листопада 2017 р.;

– VI науково-практичному семінарі «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст», 11 червня 2015 р.;

– Установчій нараді «Науково-методологічні засади створення сучасного підручника» Інструктаж експертів з регіонів для здійснення експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів 9-11 лютого 2016 року;

– Засіданні Всеукраїнського клубу «Директор школи» та Координаційної ради АКШУ «Автономія школи: стан, реалії, перспективи», Київ, 26 лютого 2016 р.;

– Засіданні Всеукраїнського клубу «Директор школи» та Координаційної ради АКШУ: «Науково-методичні засади управління громадсько-активними школами», Київ, 22 квітня 2016 р.;

– Установчій нараді «Науково-методологічні засади створення сучасного підручника» (Інструктаж відповідальних за проведення інструктажу експертів для здійснення експертизи проектів підручників для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів у регіонах), Інститут педагогіки НАПН України, 5–7 грудня 2016 р. (Київ);

– Всеукраїнській звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік, 22 грудня 2016 р., (Київ);

– Науково-практичних читаннях присвячених 125-річчю від Дня народження С. Х. Чавдарова, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 22 вересня 2017 р.;

– Всеукраїнській звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік, 30 грудня 2017 р., (Київ).

II.2. Централізаційно-децентралізаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС

А. П. Джурило

Актуальність дослідження. Практика переходу багатьох країн світу до демократичної організації суспільства супроводжувалася пошуками таких варіантів управління освітніми системами, які б найбільш ефективно забезпечували їм підтримку серед місцевих громад. Цим країнам доводилося відмовлятися від централізованого управління всією мережею дошкільних і

шкільних закладів та передавати відповідальність за них місцевим органам управління. Цей процес прийнято називати «децентралізацією» управління освітою. У Європейському звіті про якість шкільної освіти (2012) децентралізацію освіти визначено як одну з п'яти ключових проблем майбутнього. У ньому зазначено, що рішення повинні мати право приймати безпосередньо ті, кого торкаються їх наслідки. Децентралізація є найбільш очевидним та надійним засобом перенесення політичних дебатів щодо якості освіти на нижчі щаблі освітньої системи.

Демократизація освіти – одне з ключових положень нового часу. Це галузь вирішення багатьох проблем, що постали перед українським суспільством. Це опорне поняття і для школи – середньої загальноосвітньої, професійної і вищої. Проте часто це поняття тлумачиться спрощено, зводиться в основному до виборності керівників навчальних закладів, до створення рад освітніх установ і регіональних рад із народної освіти. Децентралізація є найбільш очевидним та надійним засобом переносу політичних дебатів щодо якості освіти на нижчі щаблі освітньої системи, її демократизації та модернізації. Надання більших повноважень нижчим рівням системи означає перекладання на них відповідальності за визначення того, що вони розуміють під якістю освіти.

Країни ЄС за тривалий час реформування національних систем загальної середньої освіти з урахуванням децентралізаційних принципів управління накопичили багатий досвід демократичних підходів до управління шкільною освітою, що робить дослідження обраної проблеми надзвичайно актуальним.

Концепція дослідження. Концептуальні ідеї дослідження полягали у здійсненні об'єктивного порівняльно-педагогічного аналізу суспільних, економічних, культурних й освітніх явищ у країнах Європейського Союзу. Це зумовило необхідність наукового обґрунтування зв'язку зростання актуальності проблеми забезпечення якості обов'язкової освіти з поглибленням демократизації суспільства, децентралізацією управління й концентрацією загальнодержавних та місцевих ресурсів на забезпеченні високої якості навчально-виховного процесу в закладах освіти різних типів і форм власності. У ході дослідження було враховано, що демократизація управління освітою й підвищення автономії та рівня усупільнення навчально-вихованих закладів позитивно впливають на формування системи обов'язкової (базової) освіти.

Демократизація та децентралізація створюють нові умови для діяльності шкіл, стимулюють творчу активність їх колективів і керівництва, зближують школу з її середовищем, дають змогу акумулювати в ній інтелектуальну та матеріальну підтримку промисловців і всієї місцевої громади. Децентралізація сприяє ефективнішому використанню ресурсів на місцях, піднесенню якості освіти та повнішому задоволенню освітніх потреб кожної людини за умови чіткого розподілу повноважень і відповідальності органів управління та прозорих механізмів контролю. Тенденції

децентралізації управління освітою розглядаються нами як характерні цілеспрямовані процеси, що супроводжують це явище.

Порівняльно-педагогічне вивчення проблем децентралізації управління загальною середньою освітою у країнах Європейського Союзу дадуть змогу: виявити законодавчі зміни, які регулюють відповідальність державних та інших керівних структур освітньої сфери; провести аналіз рівня автономії шкіл, її впливу на їхній розвиток і виконання ними своєї місії; проаналізувати процес усупільнення школи та форм її взаємодії з місцевою громадою; виявити позитивні аспекти польського досвіду децентралізації управління освітою під час переходу до державно-громадського управління освітою в Україні.

Об'єкт дослідження: шкільна освіта у країнах ЄС та України.

Предмет дослідження: централізаційно-децентралізаційні трансформації у шкільній освіті країн Європейського Союзу.

Мета дослідження: виявити педагогічні механізми забезпечення процесів децентралізації у шкільній освіті країн Європейського Союзу.

Завдання дослідження:

1) розглянути проблему децентралізації управління освітою у країнах Європейського Союзу в умовах трансформаційних процесів у шкільній освіті як предмет порівняльно-педагогічних досліджень у роботах провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників;

2) розкрити організаційно-педагогічні засади формування та реалізації політики децентралізації управління освітою у провідних країнах Європейського Союзу в умовах трансформаційних процесів у шкільній освіті;

3) окреслити перспективність використання досвіду країн Європейського Союзу в питаннях децентралізації й у шкільній освіті в умовах трансформаційних процесів в освіті України.

Методологічною основою дослідження є наукова теорія пізнання, загально філософські висновки щодо взаємообумовленості формаційного, цивілізаційного й соціокультурного розвитку людства з урахуванням національних форм як соціального чинника історії в її хроноструктурі, соціальної детермінованості розвитку матеріальної та духовної культури, діалектичного взаємозв'язку явищ і процесів. Положення педагогічної та психологічної наук про закономірності розвитку особистості, фактори, що впливають на її формування.

Методи дослідження: порівняльно-історичний метод, порівняльно-типологічний метод, порівняльно-зіставний метод, метод класифікації, метод синтезу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2015–2017 рр. і охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *теоретичний* (2015) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, визначались концептуальні підходи зарубіжних вчених та позиції міжнародних організацій щодо проблеми управління

шкільною освітою в науковому просторі Європи, досліджувалася законодавчо-нормативна база і стратегічні орієнтири децентралізації в освітній політиці країн ЄС;

2) *порівняльний* (2016) – формувалася джерельна база, робився порівняльний аналіз організаційно-педагогічних засад формування та шляхів реалізації політики децентралізації управління освітою у провідних країнах Європейського Союзу;

3) *підсумково-узагальнювальний* (2017) – формувалася джерельна база, узагальнювався європейський досвід з проблеми децентралізаційного підходу в управлінні загальною середньою освітою з метою екстраполяції прогресивного досвіду цих країн на трансформаційне поле шкільної освіти в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті цілісно розкрито централізаційно-децентралізаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС. Охарактеризовано історичні передумови, соціально-економічний контекст, нормативно-концептуальні й організаційно-педагогічні засади формування та реалізації політики централізаційно-децентралізаційного управління освітою у країнах ЄС. Обґрунтовано положення щодо зв'язку між забезпеченням якості й рівного доступу до обов'язкової освіти з явищами підвищення ролі демократичних засад соціуму та всієї системи освіти, з демократизацією управління та створенням умов для залучення ресурсів місцевої громади у школи; здійснено поглиблений аналіз сучасних наукових підходів до проведення децентралізації управління освітою, до організації нової структури, розподілу повноважень у забезпеченні навчально-виховного процесу й контролю його якості; здійснено періодизацію процесу децентралізації управління освітою. Розкрито перелік основних мотивів децентралізації в країнах ЄС: політичні мотиви (у більшості країн світу вони є підґрунтям ентузіазму для зростання участі громадськості у прийнятті державних рішень); фінансові мотиви (центральні уряди не в змозі надати повне фінансування відповідно до вимог сфери освіти); мотиви ефективності (зумовлені тим, що прийняття рішень на місцевому рівні допомагає зменшити витрати на досягнення кожного окремого результату). Констатовано, що форми децентралізації для всіх сфер суспільного життя є спільними й відрізняються лише легким смисловим наповненням, а саме: делегування (передача завдань та адміністративних функцій); деконцентрація (передача відповідальності на «нижчі» рівні системи освіти); деволюція (передача повноважень та реальної відповідальності від центральних до місцевих органів влади). Виявлено, що на сучасному етапі децентралізація освіти перетворилася на універсальну тенденцію розвитку освітніх систем. Децентралізаційні процеси в освіті характеризують країни з традиційно централізованим управлінням, дедалі більше повноважень передається на місцевий рівень, передусім у таких ключових галузях як фінансування та кадрове забезпечення з метою розширення можливостей місцевих шкільних

громад та покращення результатів навчання учнів. Зроблено висновок що децентралізація управління освітою є складником реформи децентралізації влади в Україні й покликана враховувати місцеві інтереси щодо вибору моделей управління, добору та структурування змісту освіти, моделей трансляції та фінансового забезпечення. Рекомендовано сформувати єдиний підхід до самого процесу реформи та його результатів з чіткими покроковими складниками програми; створити єдиний координаційний центр для управління реформами; зменшити кількість важелів «ручного» управління; розподілити належність та підпорядкування усіх типів закладів освіти до відповідного рівня врядування; розподілити освітні функції і повноваження між всіма рівнями місцевої влади; напрацювати чіткий механізм ефективного розподілу освітньої субвенції.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, спеціальних курсів, програм, створенні підручників із порівняльної педагогіки для вищих навчальних закладів України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті реформування шкільної освіти з урахуванням децентралізаційних орієнтирів.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць (2, 1, 2), розділи у наукових виданнях (0, 1, 2), тези науково-практичних конференцій (3, 3, 5), параграф до колективної монографії «Централізаційно-децентралізаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу».

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на: Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2014 рік 28 січня 2015 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України; науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем виховання й освіти» 24-25 липня 2015 р. (Харків), організатор: громадська організація «Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», м. Харків; V Міжнародній науково-методичній конференції «Освітні вимірювання – 2015. Реформування зовнішнього незалежного оцінювання: методологія, модель, основні складники» 30 вересня – 2 жовтня 2015 (Одеса), організатори МОН України, Комітет з питань науки й освіти Верховної Ради України, НАПН України, Український центр оцінювання якості освіти, Спілка ректорів вищих навчальних закладів України, Альянс Програми сприяння зовнішньому тестуванню в Україні (Альянс USETI); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання освіти і науки», організатор: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 10-11 листопада 2016 р.,

м. Харків, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця; міжнародній науково-практичній інтернет-конференції *«Сучасний стан та перспективи розвитку освітнього простору: глобальний вимір»*, організатор: відділ міжнародних зав'язків, кафедра менеджменту організацій та управління проектами, кафедра іноземних мов ЗДІА, 25 листопада 2016 р., м. Запоріжжя, Запорізька державна інженерна академія; звітній науково-практичній конференції *«Зміст і технології шкільної освіти»* за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік, 22 грудня 2016 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України; LXXIII науковій конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів та співробітників відокремлених структурних підрозділів Національного транспортного університету, 17-19 травня 2017 р., м. Київ, Національний транспортний університет; міжнародній науково-практичній конференції *«Проблеми сучасного підручника»*, 18 травня, 2017 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України; I Міжнародній науковій конференції *«Україна – ЄС: крос-культурні порівняння в освітніх дослідженнях»*, 22-23 травня 2017 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України; міжнародній науковій конференції *«Трансформації в українській освіті й наукових дослідженнях: світовий контекст»*, 25-26 травня 2017 р., м. Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; I Міжнародній науково-практичній конференції *«Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації»* – 15-16 червня 2017 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України, Інститут освітніх наук (Румунія); Міжнародній науково-практичній конференції *«Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації»*, ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, кафедра іноземних мов, 23-24 листопада 2017 р.; Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції *«Проблеми лінгвістичної семантики»*, 24 листопада, 2017 р., м. Рівне, Рівненський державний гуманітарний університет; звітній науково-практичній конференції *«Зміст і технології шкільної освіти»* за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік, 30 листопада 2017 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України; VI Науково-практичному семінарі *«Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст»* (Київ), організатор відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, 11 червня 2015 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України; VII Науково-практичному семінарі *«Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі»*, організатор: відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, 6 червня 2016 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН

України; круглому столі «Спільнота дослідників-порівняльних педагогів НАПН України» 3 березня 2016 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України; круглому столі «Відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України: минуле, сьогодення, майбутнє», 24 жовтня 2016 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України; майстер-класі «Як написати дисертацію з порівняльної педагогіки? Поради аспірантам і докторантам» у рамках роботи Школи дослідника-компаративіста – 2016, 28 березня 2016 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України; майстер класі «Джерельна база дисертаційного дослідження з порівняльної педагогіки. Поради аспірантам, докторантам» у рамках роботи Школи дослідника-компаративіста – 2016, 31 жовтня 2016 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України.

II.3. Стандарторієнтовані трансформації у шкільній освіті країн ЄС та США

О. І. Локшина

Актуальність дослідження. Кардинальні реформи освіти в Україні охоплюють у тому числі й сектор шкільної освіти, який розглядається як такий, що закладає базис для подальшого навчання й кар'єри молодого покоління. 4 грудня 2016 року Уряд України затвердив політичну пропозицію щодо реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», в якій основою її функціонування проголошуються нові компетентнісно-орієнтовані освітні стандарти. Концептуальні засади нової української школи ґрунтуються на положеннях Закону України «Про освіту» (2017), який визначає стандарти освіти, є одним із складників системи національної освіти, разом із рівнями та ступенями освіти, кваліфікаціями, освітніми програмами, учасниками освітнього процесу тощо. Зазначене засвідчує синхронізацію розвитку освіти в Україні із світовими тенденціями, зокрема в аспекті стандарторієнтованих реформ у контексті підвищення якості освіти, починаючи з 90-х років ХХ ст.

Країни ЄС та США за тривалий час реформування національної середньої освіти задля підвищення її якості накопичили багатий досвід зі стандартизації освіти, що робить дослідження проблеми стандартизації шкільної освіти в країнах ЄС та США актуальним.

Концепція дослідження. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO – International Organization for Standardization) визначає «стандарт» як «встановлений на основі консенсусу та схвалений визнаним органом документ, який запроваджує для загального та багаторазового застосування правила, керівництво та характеристики для проведення діяльності й визначає результати цієї діяльності з метою досягнення оптимального рівня порядку у конкретному контексті». Ідея стандартів тісно пов'язана з ідеєю

якості, яка асоціюється з адекватністю чи відповідністю об'єктів або процесів цілям, для яких їх призначено. Саме рух за підвищення якості освіти в умовах глобалізації кінця ХХ ст. обумовив необхідність трансформації цілей освіти, які традиційно формулювалися країнами у загальному вигляді, у «площину конкретних різнорівневих завдань, які, згідно з навчальними програмами, повинні виконати учні у визначений термін». Йдеться про запровадження стандартів, що стали інструментом, за допомогою якого країни розпочали вимірювати якість освіти. Починаючи з 90-х років ХХ ст. тенденція стандартизації освіти охопила країни як з децентралізованою, так і з централізованою системами освіти з метою запровадження (для децентралізованих систем)/збереження (для централізованих систем) єдиного освітнього простору, на якому діяв достатній мінімум, що його мали отримати всі учні. Стандартизація освіти, яка охоплює крім стандартизації змісту освіти й навчальних результатів, інші складники навчального процесу – стандартизацію умов для навчання й діяльності вчителя, перетворюється на потужний інструмент забезпечення якості. Саме з таких позицій досліджувалася проблема стандарторієнтованих трансформацій з використанням порівняльного, синергетичного та культурологічного підходів.

Порівняльний підхід скеровував опис феномену стандартизації у напрямі реконструкції історії його розвитку, аналізу соціально-економічного контексту функціонування, виявлення концептуального підґрунтя. Порівняльні розвідки у ХХІ ст. характеризуються збагаченням аналізу національної одиниці з погляду унікальності, аналізом транснаціональної взаємозалежності, що комбінує національний та глобальний рівні дослідження. Відповідно, стандартизація трактувалася у контексті світових підходів у цій царині з урахуванням спільних для більшості країн трансформацій.

Сучасний порівняльний підхід передбачав посилення практичного характеру дослідження через надання рекомендацій розробникам освітньої політики для удосконалення вітчизняної освіти.

Культурологічний підхід забезпечував спрямованість на розуміння американських та європейських освітніх традицій як конгломерату різних культур та цінностей з позиції українського менталітету.

Об'єкт дослідження: шкільна освіта в країнах ЄС та США.

Предмет дослідження: сутність і напрями стандарторієнтованих трансформацій у шкільній освіті країн ЄС та США.

Мета дослідження: виявити сутнісні характеристики стандарторієнтованих трансформацій у шкільній освіті країн ЄС та США для окреслення перспектив застосування їх в Україні.

Завдання дослідження:

1) розкрити історичні витoki, соціально-економічний контекст та нормативно-концептуальні засади стандартизації шкільної освіти у ЄС та США;

2) схарактеризувати сутність стандарторієнтованих трансформацій на рівні шкільної освіти в країнах ЄС та США;

3) окреслити перспективність досвіду країн ЄС та США зі стандартизації шкільної освіти в Україні.

Методологічною основою дослідження є наукова теорія пізнання, загально філософські висновки щодо взаємообумовленості формаційного, цивілізаційного й соціокультурного розвитку людства з урахуванням національних форм як соціального чинника історії в її хроноструктурі, соціальної детермінованості розвитку матеріальної та духовної культури, діалектичний взаємозв'язок явищ і процесів. Положення педагогічної та психологічної наук про закономірності розвитку особистості, фактори, що впливають на її формування.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу літератури та синтезу, порівняльно-історичний порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний, метод класифікації, синтезу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2015–2017 рр. і охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *теоретичний* (2015) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, визначались концептуальні підходи зарубіжних вчених та позиції міжнародних організацій щодо проблеми стандарторієнтованих трансформацій на рівні шкільної освіти у науковому просторі Європи та США, досліджувалася законодавчо-нормативна база та стратегічні орієнтири щодо стандарторієнтованих трансформацій;

2) *порівняльний* (2016) – формувалася джерельна база, робився порівняльний аналіз та синтез інформації щодо сутності й напрямів стандарторієнтованих трансформацій в ЄС та США;

3) *підсумково-узагальнювальний* (2017) – формувалася джерельна база, узагальнювався зарубіжний досвід з проблеми стандарт орієнтованих трансформацій в країнах ЄС та США з метою екстраполяції на трансформаційне поле шкільної освіти в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті: проведено системне дослідження стандарторієнтованих трансформацій в освітніх просторах країн ЄС та США; розкрито, що важливим напрямом пошуків у царині стандартизації у країнах ЄС є деталізація освітніх стандартів (стандарт змісту, стандарт досягнень, стандарт можливостей для навчання) та винайдення інструментів для вимірювання рівня їх опанування учнями.

Доведено, що тенденція стандартизації, яка характеризує сучасний розвиток систем освіти багатьох країн світу, характерна і для США, маючи, водночас, свій національний формат. В умовах відсутності існування на сучасному етапі так званих «спільних» (для усіх штатів) освітніх стандартів історія стандартизації налічує не одне десятиліття: важливість стандартизації на рівні федеральних ініціатив було проголошено Президентом США Дж. Бушем-старшим на Освітньому саміті 1989 р. – стандарти визначались як

один з дев'яти ключових складників високоякісної національної освіти; у 1994 р. Президент США Білл Клінтон перетворив стратегію «Цілі 2000» на Закон, законодавчо закріпивши перелік цілей освіти на національному рівні та надавши гранти освітнім органам для розробки стандартів змісту; у 2001 р. у Законі «Жодної дитини поза увагою» каденції Президента США Дж. Буша-молодшого було закріплено федеральну вимогу до штатів щодо розроблення та затвердження стандартів змісту та стандартів навчальних досягнень учнів; Президент США Б. Обама продовжив розвиток ідеї стандартів, акцентуючи їх важливість у «Програмі для реформ» (2010) з акцентом на старшу школу. Розкрито, що на сучасному етапі місія стандартів для шкільної освіти США позиціонується американськими науковцями (W. J. Mathis, D. Ravich, V. Rothman та ін.) як інструмент підвищення якості та рівного доступу до освіти. Зазначено, що на відміну від ідеології 1970-1980-х років, коли стандарти розглядалися як «мінімум» знань, сьогодні – це так звані «високі» стандарти, які відкривають доступ до подальшого навчання у системі навчання протягом життя. Акцентовано, що на освітні стандарти у США покладається завдання підвищення рейтингу штатів у національному тестуванні навчальних досягнень учнів, як і в міжнародних порівняльних дослідженнях якості знань учнів. Зроблено висновок, що ключовим завданням освітніх стандартів у США у рецепціях американських учених є підвищення економічної конкурентоспроможності країни. Водночас, відбувається пошук ефективного співвідношення рівнів впливу на дизайн стандартів (національний, рівень штату та місцевий); виявлено виклики, що супроводжують стандарторієнтовані трансформації в освіті у баченні європейських та американських учених; окреслено перспективи використання зарубіжного досвіду в умовах інтеграції національної освіти в європейський та світовий освітній простори. Зроблено висновок, що ключовим завданням освітніх стандартів у США в рецепціях американських учених є підвищення економічної конкурентоспроможності країни. Водночас, відбувається пошук ефективного співвідношення рівнів впливу на дизайн стандартів (національний, рівень штату та місцевий).

Виявлено виклики, що супроводжують стандарторієнтовані трансформації в освіті за баченням європейських та американських учених; окреслено перспективи використання зарубіжного досвіду в умовах інтеграції національної освіти в європейський та світовий освітній простори.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, спеціальних курсів, програм, створенні підручників із порівняльної педагогіки для вищих навчальних закладів України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті стандартизації шкільної освіти.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць (10, 2, 4), розділи у наукових виданнях

(4, 1, 1), тези науково-практичних конференцій (3, 3, 5), параграф до колективної монографії «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС та США».

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– Розширеному засіданні Комітету Верховної Ради України з питань науки та освіти 12 січня 2016 року;

– Засіданні Президії НАПН України 23 червня 2016 року; на Академічних читаннях Відділення загальної педагогіки та філософії освіти 11 жовтня 2016 року;

– VI Українсько-польському/Польсько-українському науковому форумі «Освіта для сучасності» 14 вересня 2015 р. (Київ), організатори МОН України, НАПН України, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Комітет педагогічних наук Польської академії наук, Наукове товариство «Польща-Україна», Інститут педагогічної освіти й освіти дорослих НАПН України, Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи;

– Міжнародному дискусійному форумі «Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування», 19-20 травня 2016 року, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;

– V Міжнародній науково-методичній конференції «Освітні вимірювання – 2015. Реформування зовнішнього незалежного оцінювання: методологія, модель, основні складники» 30 вересня – 2 жовтня 2015 (Одеса), організатори МОН України, Комітет з питань науки й освіти Верховної Ради України, НАПН України, Український центр оцінювання якості освіти, Спілка ректорів вищих навчальних закладів України, Альянс Програми сприяння зовнішньому тестуванню в Україні (Альянс USETI); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника» 15-16 жовтня 2015 року (Київ), організатор Інститут педагогіки НАПН України; Всепольській науковій конференції із запрошенням зарубіжних гостей «Psychopedagogiczne problemy edukacji i funkcjonowania człowieka – teoria i praktyka» 26-27 листопада 2015 року (Люблін, Польща), організатор Instytut Pedagogiki UMCS, Комітет педагогічних наук Польської академії наук; I Міжнародній науковій конференції Української асоціації дослідників освіти «Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні /Empirical Research for Reforming Education in Ukraine» 11 лютого 2017 р., м. Київ; Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника» 18 травня 2017 року, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ; I Міжнародній науковій конференції «Україна – ЄС: крос-культурні порівняння в освітніх дослідженнях» 22-23 травня 2017 р., Інститут педагогіки, м. Київ; Міжнародній науковій конференції «Трансформації в українській освіті й наукових дослідженнях: світовий контекст» 25-26 травня 2017 р. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; I Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна

компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації» (Київ, 15-16 червня 2017 р.), організатор відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України; Міжнародній науково-практичній конференції «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації», ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, кафедра іноземних мов, 23-24 листопада 2017 р.;

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2014 рік 28 січня 2015 р., (Київ) НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України; Всеукраїнській звітній науково-практичній конференції 2016 «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік, 22 грудня 2016 р., (Київ); Всеукраїнській звітній науково-практичній конференції 2016 «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік, 30 листопада 2017 р., (Київ);

– Всеукраїнській науково-практичній конференції «Нове освітнє середовище – сучасний підручник для українського учня» Інститут модернізації, МОН України, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 23 листопада 2017 р.;

– Методологічному семінарі «Теорія та методологія порівняльної післядипломної освіти в умовах глобалізаційних змін» 26 лютого 2015 року (Київ), організатори МОН України, НАПН України, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти, Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти; Методологічному семінарі НАПН України «Громадянськість української молоді: виклики, здобутки, перспективи» 2 квітня 2015 р. (Київ), організатор Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України, Інститут проблем виховання; Методологічному семінарі «Нові тенденції і явища у дитячому та молодіжному середовищі в Україні: цивілізаційний, культурологічний, інформаційний виміри», Національна академія педагогічних наук України, Відділення загальної педагогіки та філософії освіти, Київ, 16 листопада 2017 р.; VI Науково-практичному семінарі «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ), організатор відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України; VII Науково-практичному семінарі «*Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі*» 6 червня 2016 року (Київ), організатор відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України;

– Круглому столі НАПН України «Структура загальної середньої освіти України» 21 січня 2015 (Київ) за участі Комітету Верховної Ради

України з питань науки та освіти та МОН України; Круглому столі «Спільнота дослідників-порівняльних педагогів НАПН України» 3 березня 2016 року, Інститут педагогіки НАПН України; Круглому столі «Відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України: минуле, сьогодні, майбутнє», 24 жовтня 2016 року, Київ, Інститут педагогіки НАПН України. на Школі дослідника-компаративіста – 2016;

– майстер-класі «Як написати дисертацію з порівняльної педагогіки? Поради аспірантам і докторантам», 28 березня 2016 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України; на Школі дослідника-компаративіста – 2016; майстер-класі «Джерельна база дисертаційного дослідження з порівняльної педагогіки. Поради аспірантам, докторантам», 31 жовтня 2016 року, Київ, Інститут педагогіки НАПН України; І Грінченківській науковій зимовій школі для аспірантів і докторантів у галузі педагогіки 9-12 лютого 2016 року (Київ), Київський університет імені Бориса Грінченка; ІІ Грінченківській науковій зимовій школі для аспірантів і докторантів у галузі знань «Освіта/педагогіка» 13-17 лютого 2017 року (Київ), Київський університет імені Бориса Грінченка, Інститут педагогіки НАПН України, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського, Наукова бібліотека НаУКМА.

II.4. Диференціація навчання у системі шкільної освіти США

О. М. Шпарик

Актуальність дослідження. У ХХІ столітті система освіти стала одним з найзначніших і найбільш динамічних елементів соціальної інфраструктури. На відміну від традиційної освітньої моделі, що базувалася на пріоритеті простого засвоєння й відтворення інформації, основною метою навчання у ХХІ столітті став всебічний розвиток людської особистості як рівновеликої цінності. Демократичне спрямування навчання дає людині можливість підготуватися до життя у швидкоплинних змінах соціокультурних умов і професійної діяльності. Основна мета загальноосвітньої школи – сприяти розумовому, моральному, емоційному й фізичному розвитку особистості, всіляко розкривати її творчі можливості, формувати світогляд, заснований на загальнолюдських цінностях, розвивати гуманістичні відносини, забезпечувати різноманітні умови для розквіту індивідуальності дитини з урахуванням її вікових особливостей. Диференціація освітнього процесу якнайкраще сприяє здійсненню особистісного розвитку учнів і підтверджує сутність і цілі загальної середньої освіти.

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» наголошується, що задля здійснення стабільного розвитку та нового якісного прориву в національній системі освіти необхідно створити умови

для диференціації навчання й індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їх особистісних потреб, інтересів і здібностей. У процесі реалізації цього завдання раціональним і доцільним є звернення до педагогічного досвіду інших країн, зокрема США – країни, яка повною мірою втілює в собі багато рис, характерних для сучасних тенденцій розвитку педагогіки західних країн і разом з тим зберігає чимало типових національних рис, обумовлених особливостями історії розвитку цієї країни, її культури та традицій. Важливість вивчення диференціації навчання в загальноосвітніх середніх школах США також зумовлюється значними змінами у вдосконаленні змісту освіти, форм і методів навчання. Нові тенденції в теорії та практиці роботи американської середньої школи викликані новими соціально-економічними умовами й відображають складні процеси сучасного розвитку цієї країни. У шкільних реформах, які інтенсивно впроваджуються у США, висвітлюються найважливіші педагогічні проблеми, що мають міжнародне значення, серед яких, зокрема, реалізація особистісно орієнтованого підходу до навчання в умовах єдиної школи, пошуки оптимальних шляхів виявлення та розвитку здібностей учнів, створення сприятливих умов для здобуття якісної середньої освіти тощо.

Слід зазначити, що в Україні накопичено значний досвід із зазначеної тематики, проте сучасні потреби українського суспільства вимагають потужних трансформацій у національній освіті, якій наразі бракує концептуальних і технологічних моделей адаптації до спільних векторів розвитку освітніх систем зарубіжжя. Актуальність дослідження визначається важливістю наукового забезпечення модернізаційних процесів у вітчизняній освіті відповідно до сучасних світових тенденцій.

Концепція дослідження. Диференціація навчання (англ. Differentiated instruction – DI) трактується американськими вченими як підлаштування навчання під задоволення індивідуальних потреб учнів, а також здатність учителя відповідально реагувати на ці потреби. Поняття «диференціація навчання» у розумінні вітчизняних науковців – це організація навчального процесу з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учнів, спрямованого на виявлення можливостей і схильностей школярів, а також на розвиток їх здібностей та інтересів. Диференційований навчальний процес у межах одного класу повинен мати такі характеристики: викладання ґрунтується на інтересах школяра; орієнтація на різні типи інтелекту; вивчення відмінностей між учнями як основа для планування навчання; спрямування результатів оцінювання на виявлення внутрішніх факторів успіху або невдачі навчання учня, рівня й динаміки його розвитку; визначення характеру та міри необхідної педагогічної допомоги; вимірювання навчальних досягнень шляхом аналізу індивідуального зростання від початкової точки; підтримка багатоваріативності завдань та навчального профілю; прихильне ставлення до різних поглядів щодо трактування ідей та подій; використання різноманітних матеріалів тощо. Диференційоване навчання є інструментом підвищення ефективності

шкільної освіти й засобом розкриття та розвитку всіх потенційних можливостей учнів, а також сприяє зростанню активності учнів в їхній навчальній діяльності. Теоретичним фундаментом диференціації навчання в психолого-педагогічній науці є прагматична педагогіка, теорія розвивального та індивідуалізованого навчання. Соціально-історичну детермінованість диференціації навчання на різних історичних етапах розвитку шкільної системи США зумовило прагнення зблизити освіту з життям, формування більш демократичного й гуманного змісту освіти, зняття напруженості у стосунках між вчителями та учнями, акцентування на інтересах школярів, включення різноманітних видів діяльності, удосконалення загальної середньої освіти відповідно до нових вимог суспільства та психолого-педагогічних наук, реформування курикулуму та освітніх технологій, підвищення освітніх стандартів та якості освіти тощо. Саме з таких позицій досліджувався феномен диференціації навчання.

Було застосовано порівняльний, системний та культурологічний підходи. Порівняльний підхід скеровував опис феномену диференціації у напрямі реконструкції історії його розвитку, аналізу соціально-економічного контексту функціонування, виявлення концептуального підґрунтя. Сучасний порівняльний підхід передбачав посилення практичного характеру дослідження через надання рекомендацій розробникам освітньої політики для удосконалення вітчизняної освіти, а саме: удосконалення діагностичного інструментарію, розширення форм та методів диференціації навчання, адаптація підручників, забезпечення відповідного рівня педагогічних кадрів, зміцнення матеріально-технічної бази, створення комфортного освітнього середовища.

Культурологічний підхід забезпечував спрямованість на розуміння американських освітніх традицій як конгломерату різних культур та цінностей з позиції українського менталітету.

Об'єкт дослідження: шкільна освіта США та України.

Предмет дослідження: педагогічні підходи щодо забезпечення диференціації навчання у загальній середній школі США.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати сутність диференціації навчання та визначити педагогічні підходи щодо її забезпечення у загальній середній школі США з окресленням можливостей творчого застосування перспективного досвіду в Україні.

Завдання дослідження:

- 1) висвітлити теоретичні ідеї вітчизняних та зарубіжних фахівців щодо проблеми диференціації навчання в шкільній системі;
- 2) окреслити соціально-історичну детермінованість диференціації навчання в шкільній системі США;
- 3) розкрити теоретичні підходи до диференціації навчання у середній школі США;
- 4) визначити перспективність досвіду США з диференціації навчання у загальній середній школі в Україні.

Методологічною основою дослідження є наукова теорія пізнання, загально філософські висновки щодо взаємообумовленості формаційного, цивілізаційного й соціокультурного розвитку людства з урахуванням національних форм як соціального чинника історії в її хроноструктурі, соціальної детермінованості розвитку матеріальної та духовної культури, діалектичного взаємозв'язку явищ і процесів. Положення педагогічної та психологічної наук про закономірності розвитку особистості, фактори, що впливають на її формування.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу літератури та синтезу, порівняльно-історичний, порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний, метод класифікації, синтезу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2015–2017 рр. й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *теоретичний* (2015) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, визначались концептуальні підходи американських та українських вчених щодо проблеми диференціації навчання та її забезпечення, соціально-історична детермінованість диференціації навчання у шкільній системі США;

2) *порівняльний* (2016) – формувалася джерельна база, робився порівняльний аналіз та синтез інформації щодо організації диференційованого навчання у школі США;

3) *підсумково-узагальнювальний* (2017) – формувалася джерельна база, узагальнювався зарубіжний досвід з проблеми диференціації навчання в шкільній освіті США з метою екстраполяції на трансформаційне поле шкільної освіти в Україні.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті: проведено системне дослідження з диференціації навчання в шкільній освіті США; окреслено педагогічні підходи щодо його організації з виокремленням перспектив використання зарубіжного досвіду в умовах інтеграції національної освіти в європейський та світовий освітній простори; уточнено поняття диференціація у трактуванні американських вчених (як підлаштування навчання під задоволення індивідуальних потреб учнів, а також здатність учителя відповідально реагувати на ці потреби); охарактеризовано організацію диференційованого навчального процесу в межах одного класу (грунтування на інтересах школяра, орієнтація на різні типи інтелекту, вивчення відмінностей між учнями як основа для планування навчання, спрямування результатів оцінювання на виявлення внутрішніх факторів успіху або невдачі навчання учня, рівня й динаміки його розвитку, визначення характеру та міри необхідної педагогічної допомоги, вимір навчальних досягнень шляхом аналізу індивідуального зростання від початкової точки, підтримка багатоваріативності завдань та навчального профілю, прихильне ставлення до різних поглядів щодо трактування ідей та подій, використання різноманітних матеріалів тощо). Розкрито стратегії для ефективного

впровадження диференціації в освітню практику (станції, навчальні центри та центри за інтересами, програми, комплексна інструкція, орбітальні дослідження, відправні пункти (вербально-лінгвістичний, логіко-математичний, фундаментальний, естетичний, прикладний), модель Колба (чотири стилі пізнання: конкретний досвід, рефлексивне спостереження, абстрактна концептуалізація та активне експериментування). Зроблено висновок, що диференційоване навчання є інструментом підвищення ефективності шкільної освіти, засобом розкриття та розвитку всіх потенційних можливостей учнів, а також сприяє зростанню активності учнів в їх навчальній діяльності. Рекомендовано удосконалення діагностичного інструментарію, розширення форм та методів, адаптація підручників, забезпечення відповідного рівня педагогічних кадрів, зміцнення матеріально-технічної бази, створення комфортного освітнього середовища.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, спеціальних курсів, програм, створенні підручників з порівняльної педагогіки для вищих навчальних закладів України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті підвищення якості шкільної освіти.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць (2, 1, 4), тези науково-практичних конференцій (2,0,5), параграф до колективної монографії «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС та США».

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на:

– Міжнародній науково-практичній конференції «*Проблеми сучасного підручника*» 18 травня 2017 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України; І Міжнародній науково-практичній конференції «*Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації*» – 15-16 червня 2017 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України, інститут освітніх наук (Румунія); Міжнародній науково-практичній конференції «*Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації*», ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, кафедра іноземних мов, 23-24 листопада 2017 р.;

– VI Науково-практичному семінарі «*Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст*» (Київ), організатор відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України; VII Науково-практичному семінарі «*Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі*» 6 червня 2016 року (Київ), організатор відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України;

– Звітній науково-практичній конференції *«Зміст і технології шкільної освіти»* за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2014 рік, 28 січня 2015 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України; Звітній науково-практичній конференції *«Зміст і технології шкільної освіти»* за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік, 30 листопада 2017 р., м. Київ, НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України.

РОЗДІЛ III

РЕФОРМАЦІЙНІ РУХИ В ШКІЛЬНИЦТВІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ЄС ТА США

III.1. Трансформаційні процеси у шкільній освіті України в контексті трансформаційних процесів у шкільній освіті країн ЄС

О. З. Глушко

Актуальність дослідження. В освіті у XXI столітті відбуваються широкомасштабні трансформаційні зміни. Якісна освіта є необхідною умовою розвитку суспільства, запорукою всебічного розвитку особистості, для її подальшої інтеграції у суспільний простір. Нові виклики часу, динамічний розвиток інформаційних технологій, євроінтеграційний вектор в освітній політиці нашої держави актуалізують активні дії освітянської спільноти щодо реформування освіти, її стратегічних напрямів і концептуальних положень. У цьому контексті на часі є синхронізація національної освіти з векторами розвитку освіти в Європі та, відповідно, дослідження напрямів освітньої політики України крізь призму освітньої політики ЄС. Про важливість європейської інтеграції національної освіти відмічено, зокрема, у Законі України «про освіту» (2017) та концепції «Нова українська школа» (2016).

На часі осмислення та реалізація трансформаційних змін, які відбуваються на рівні шкільної освіти, а саме: перехід від знаннєвого компоненту до компетентнісного стає важливим концептуальним завданням сучасної школи, осучаснення змісту навчання, оновлення стандартів, суттєві зміни у підготовці вчителів, децентралізаційний вектор реформ тощо. Одним із основних завдань сучасної школи є виховання відповідального громадянина, патріота своєї країни. Глибоке засвоєння української культури, українських цінностей та їх подальший активний розвиток зростаючим поколінням має стати основою виховної системи. Тому, дослідження напрямів та сутності трансформаційних процесів у вітчизняній освіті з позиції відповідності сучасним світовим тенденціям є актуальним для національної педагогічної теорії та практики.

Концепція дослідження. Трансформаційні процеси у шкільній освіті України досліджувалась із позиції синхронізації трансформаційних процесів шкільної освіти в Україні з трансформаційними процесами у шкільній освіті країн ЄС. Інтеграція країни у світовий економічний та культурний простір, активні глобалізаційні процеси спонукають до синхронізації української освіти з європейською, для ефективної співпраці й виходу на новий рівень взаємодій. Зараз відбувається новий етап реформування освіти, що передбачає системні, трансформаційні зміни. У цьому контексті досліджено основні тенденції реформування вітчизняної освіти та їх відповідність тенденціям розвитку європейської освіти у XXI столітті.

Об'єкт дослідження – шкільна освіта в Україні.

Предмет дослідження – трансформаційні процеси у шкільній освіті України.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності трансформаційних процесів у шкільній освіті України крізь призму трансформаційних процесів у шкільній освіті країн ЄС.

Завдання дослідження:

1) окреслити й уточнити термінологічне поле базових понять з теми дослідження;

2) визначити пріоритети шкільної освітньої політики в Україні у контексті трансформаційних процесів у шкільній освіті країн Європейського Союзу.

Методологічною основою дослідження є наукова теорія пізнання, загально філософські висновки щодо взаємообумовленості формаційного, цивілізаційного й соціокультурного розвитку людства з урахуванням національних форм як соціального чинника історії в її хроноструктурі, соціальної детермінованості розвитку матеріальної та духовної культури, діалектичного взаємозв'язку явищ і процесів. Положення педагогічної та психологічної наук про закономірності розвитку особистості, фактори, що впливають на її формування.

Методи дослідження: порівняльно-історичний, порівняльно-типологічний, порівняльно-зіставний, метод класифікації, синтезу.

Організація дослідження. Дослідження проводилося впродовж 2016–2017 рр. і охоплювало два етапи науково-педагогічного пошуку:

1) *порівняльний* (2016) – розроблялася програма дослідження, формувалася джерельна база, робився аналіз та синтез інформації щодо сутності базових понять з теми дослідження;

2) *підсумково-узагальнювальний* (2017) – формувалася джерельна база, узагальнювався вітчизняний досвід з проблеми трансформаційних процесів у шкільній освіті України з метою виявлення тенденцій реформування вітчизняної освіти.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що вперше у порівняльно-педагогічному аспекті проведено дослідження сутності трансформаційних процесів у вітчизняній освіті з позиції відповідності сучасним європейським тенденціям. Окреслено основні тенденції реформування шкільної освіти України (тенденція уніфікації національної системи освіти з європейськими стандартами, запровадження компетентнісного підходу в освіті, забезпечення рівного доступу до освіти, стандартизація в освіті, децентралізація в освіті), які синхронізуються із загальними світовими тенденціями в освіті.

Рекомендовано для підвищення кваліфікаційного рівня вчителів: розробити та запровадити сучасні програми професійного розвитку педагогічних працівників, з використанням світового досвіду; посилити децентралізацію в системі управління; прискорити та практично зреалізувати

перерозподіл функцій та повноважень між центральними й місцевими органами виконавчої влади в освіті, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами, на рівні вчителя – надати більшу автономію (щодо розробки власних програм), на рівні учня – запровадити реальне самоврядування (керівний орган з учнів, у якого будуть реальні важелі разом з керівництвом школи по управлінню і впровадженню власних програм щодо розвитку школи). Для ефективної імплементації реформи рекомендовано й надалі продовжити активне залучення громадськості (батьків), головних агентів реформ (вчителя, керівники шкіл) та інших зацікавлених сторін до обговорення й вироблення спільних кроків для поліпшення освітньої системи в країні.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні результати дослідження допоможуть у подальшому розробленні методологічних засад національної порівняльної педагогіки, спеціальних курсів, програм, створенні підручників з порівняльної педагогіки для вищих навчальних закладів України та в системі післядипломної освіти. Висвітлені в дослідженні перспективи можуть використовуватись для формування національної освітньої політики в аспекті реформування шкільної освіти.

Прикладними результатами дослідження є: статті у фахових журналах, збірниках наукових праць (1, 2,), тези науково-практичних конференцій (1, 3), параграф до колективної монографії «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС та США».

Апробація й упровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на:

– Звітній науково-практичній конференції «Зміст і технології шкільної освіти» за результатами наукових досліджень співробітників, докторантів, аспірантів, здобувачів, вчителів-експериментаторів Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік 22 грудня 2016 р., за 2017 рік 30 листопада 2017 р. (м. Київ) НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;

– Міжнародній науковій конференції «Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: світовий контекст» 25-26 травня 2017 р., організатор Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; І Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації» (м. Київ, 15-16 червня 2017 р.), організатор відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України.

ВИСНОВКИ

Протягом 2015-2017 рр. співробітниками відділу порівняльної педагогіки у ході виконання НДР «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США» отримали такі результати:

– *вперше* цілісно **розглянуто** концептуальний вимір феномену трансформацій в освіті та охарактеризовано підходи зарубіжних та українських науковців до його трактування, уточнено семантику ключових понять, доведено, що у ХХІ ст. реформи в освіті характеризуються багатовимірністю з очікуваними та неочікуваними наслідками, впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, нелінійністю та етапністю руху, універсальними/тимчасовими результатами, що ототожнює їх з трансформаціями;

– **розкрито** загальне бачення освітніх трансформацій та доведено їх уніфікаційний характер, виявлено системність та наднаціональний характер під впливом політики міжнародних організацій в умовах глобалізації та європеїзації;

– **охарактеризовано** різнобічний поступ трансформацій на рівні шкільної освіти у форматі ключових тенденцій (децентралізації, гуманізації, стандартизації та диференціації освіти в аналізованих країнах), розкрито сутність трансформацій у системах шкільної освіти країн ЄС та США;

– **виявлено** виклики, що супроводжують трансформації в освіті у баченні європейських та американських учених;

– **окреслено** перспективи використання зарубіжного досвіду в умовах інтеграції національної освіти в європейський та світовий освітній простори у форматі рекомендацій на підставі осмислення зарубіжних здобутків (усі виконавці).

Зокрема, досліджено теоретичні підходи зарубіжних (Ю. Баумерт, Г.-Г. Геррлітц, Ф. Гесс, В. Клаффкі, Е. Кліме, Р. Елмор, Л. Ерл, Г. Левін, Е. Ліберман, Г. Піхт, Д. Хопкінс, М. Фуллан) та вітчизняних (Л. Березівська, А. Василюк, К. Гаращук, А. Сбруєва, К. Шихненко) учених до розроблення проблеми освітніх трансформацій; охарактеризовано генезу теоретичних досліджень освітніх перетворень та виокремлено рамкову структуру таких досліджень, яка включає витoki проблеми, вплив зовнішніх чинників на систему освіти, прогностичні оцінки щодо наслідків трансформацій.

Розроблено термінологічне поле дослідження, яке охоплює базовий термін «трансформація/ освітня трансформація» та синонімічний ряд «зміна», «реформування», «модернізація», «розвиток» (в аспекті освіти); розкрито поліаспектність поняття «трансформація» та його взаємодоповнюваність іншими синонімічними термінами залежно від ступеня глибини, динаміки, характеру, масштабу та тривалості перетворень.

Розкрито, що трансформація – це перетворення, зміна властивостей об'єкта. У процесі трансформації відбувається зміна напрямку його розвитку. Це поняття може відображати як свідомі зміни (наприклад, реформи чи

революції), так і стихійні. Грунтуючись на теорії освітніх змін трансформації розглядаються як процеси, що відбуваються в освіті та є різними за масштабом, обсягом, характером, сутністю, якістю та тривалістю перетворень. Трансформації трактуються як зміни радикального характеру (М. М. Тименко).

Доведено перманентний характер освітніх трансформацій у провідних країнах зарубіжжя (формування систем освіти кінця ХІХ ст. у контексті розбудови національних держав, формування універсальних систем початкової освіти у першій половині ХХ ст., формування систем середньої освіти після Другої світової війни).

Акцентовано зміну сутності трансформацій на рівні шкільної освіти наприкінці ХХ ст. в умовах глобалізації. Якщо до 80-х років ХХ ст. реформи зосереджувалися на організаційно-структурних трансформаціях (подовження терміну обов'язкової та повної середньої освіти), то наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. в умовах акцентації відповідності вкладених ресурсів отриманим результатам ключовими стали реформи змісту, орієнтовані на формування ключових компетентностей школярів.

Доведено комплексність освітніх трансформацій, оскільки країни в умовах розбудови суспільства знань і розвитку знаннево-базованих економік подовжують тривалість шкільного навчання як за рахунок підвищення віку закінчення обов'язкової освіти, або/так і за рахунок зниження віку зарахування дітей у початкову школу. Тривалість навчання асоціюється з макроекономічною продуктивністю та соціальними впливами (О. І. Локшина).

Виявлено, що, як самостійний ідейний рух, гуманізм став утверджуватися в країнах Західної та Центральної Європи в епоху Європейського відродження. Найбільшого розвитку набув в Італії, звідки поширився на інші країни Європи. Теоретичні основи філософсько-педагогічної думки гуманізації освіти представлені такими відомими вченими, як: К. Салютаті, П. Верджера, Л. Бруні, В. Фелетре, Г. да Верона, Л. Альберті, Л. Валла, Т. Кампанелла (Італія), Г. Бюде, П. Рамус, Ф. Рабле, М. Монтень (Франція), Дж. Колет, Т. Мор (Англія), Р. Агрикола, Я. Вимпфелінг, У. фон Гуттен (Німеччина), А. Гегиус, Э. Роттердамський (Нідерланди, Бельгія), Х. Л. Вивес (Іспанія) та ін. Виявлено, що європейські вчені наголошують на тому, що у контексті формування цілісної творчої індивідуальності дитини значна увага має приділятися її духовному та фізичному розвитку. З'ясовано, що основний напрям у вивченні зазначеної тематики зводиться до центральної проблеми пізнання людини – філософської антропології (М. Шеллер). У більш широкому аспекті дослідження принципів та закономірностей формування людської особистості теоретично обґрунтовано у педагогічній антропології – науці, що досліджує та аналізує дані про людину з педагогічного погляду (Г. Рот «Педагогічної антропологія»).

Зроблено висновок, що європейські вчені-гуманісти позиціонують

освіту не лише як передавання молодій людині певної суми знань, а передусім виховання інтелектуально розвиненої, творчої особистості, формування у неї загальнолюдських моральних цінностей і переконань, наукового світогляду, ідеалів, прагнень, здібностей, волі, почуттів. Доведено, що гуманізація освіти й школи, трактується європейськими ученими, як переорієнтація освіти на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, здатна здійснювати свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях.

На основі порівняльного аналізу освітнього простору в країнах ЄС та в Україні зроблено висновок про гуманістичний вимір трансформацій в освіті України на сучасному етапі. Розкрито, що мета освіти у чинному Законі України «Про освіту» (2017) відповідає ідеалам європейського гуманістичного світогляду, передбачаючи всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації. Гуманістично-базованими принципами, що визначають засади державної політики у галузі освіти в Україні, є людиноцентризм, гуманізм, демократизм, верховенство права, забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками (у тому числі за ознакою інвалідності), розвиток інклюзивного освітнього середовища (у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами), нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання та традицій; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками. Підкреслено, що зазначені постулати відповідають акцентації виховання інтелектуально розвиненої, творчої особистості, формування у неї загальнолюдських моральних цінностей і переконань, наукового світогляду, ідеалів, прагнень, здібностей, волі, почуттів, які є актуальними в європейському освітньому просторі (І. О. Маріуц).

Розкрито, що модернізація управління освітою передбачає оптимізацію державних управлінських структур, перерозподіл функцій та повноважень між центральними й місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами.

Констатовано, що на сучасному етапі децентралізація освіти перетворилася на універсальну тенденцію розвитку освітніх систем. Децентралізаційні процеси в освіті характеризують країни з традиційно централізованим управлінням, дедалі більше повноважень передається на

місцевий рівень, передусім у таких ключових галузях як фінансування та кадрове забезпечення з метою розширення можливостей місцевих шкільних громад та покращення результатів навчання учнів.

Доведено, що ідея децентралізації влади виникла в історичному процесі суперечок і пошуків найкращої моделі державної організації. Початком цієї історії можна вважати діаметрально протилежні ідеї щодо ідеальної організації держави французького політика та правознавця Жана Бодена (1529–1596 рр.) та німецького правознавця й теоретика державного будівництва Йоганна Альтузіуса (1557–1638 рр.). Встановлено, що децентралізація освіти вирішує нагальні освітні, адміністративні, фінансові політичні проблеми. Децентралізація освіти охоплює два аспекти: 1) децентралізація – це складний процес, що зумовлює істотні зміни у здійсненні освітньої політики, впорядкування фінансів, підготовку вчителів, визначення навчальних програм, управління навчальними закладами тощо; 2) децентралізація освіти передбачає зміни в чинній системі влади, а тому, це – політичний процес.

Виявлено, що до основних тенденцій процесу децентралізації управління освітою належать: а) делегування повноважень і відповідальності з вищого рівня на нижчий щодо рішень у таких сферах: створення й ліквідації дошкільних установ та шкіл, фінансування, кадрової політики, підвищення кваліфікації вчителів, програмно-методичного забезпечення; б) зростання централізованого контролю за якістю освіти, зокрема: зміна системи педагогічного нагляду, впровадження зовнішніх екзаменів на етапі завершення початкової школи, гімназії та ліцею; в) усупільнення освіти, що виявляється у поширенні нових інструментів впливу громадськості на систему освіти (реальна діяльність громадських рад у процесі прийняття управлінських рішень у сфері освіти, зокрема під час формування освітньої політики на місцевому рівні, планування розвитку школи, проведення самооцінки шкіл із залученням громадськості), зростанні автономії навчальних закладів і їх ролі як громадських інституцій, створенні суспільних шкіл, зокрема інноваційних, або ж з метою збереження малої школи на селі.

Розкрито, що децентралізація управління освітою є складником реформи децентралізації влади в Україні та покликана враховувати місцеві інтереси щодо вибору моделей управління, добору та структурування змісту освіти, моделей трансляції і фінансового забезпечення.

Децентралізація освіти в Україні сигналізує про гармонізацію розвитку освітньої галузі зі світом. Водночас, доведено, що навіть в умовах зближення освітньої політики у рамках ЄС освітні системи залишаються унікальними у кожній країні з різним ступенем централізації-децентралізації, що актуалізує в Україні обговорення з усіма зацікавленими сторонами найбільш ефективної в українських умовах моделі управління освітою та шляхів її впровадження в рамках реформи (А. П. Джурило).

Розкрито, що тенденція стандартизації освіти є однією з ключових характеристик глобального руху освітніх реформ – Global Educational Reform Movement (GERM), що виник у 1980-х як ініціатива міжнародних організацій та поступово перетворився на типову модель проведення освітніх реформ у світі в умовах ринковлення освіти. В рамках реформи стандартизації освіти (як складника боротьби країн за ефективність використання коштів на освіту на засадах ринкової ідеології) акцент робиться на освітні результати, що передбачає запровадження вимірювальних освітніх стандартів паралельно із запровадженням зовнішнього стандартизованого тестування та моніторингу якості освіти. Офіційно затверджені освітні стандарти (зі статусом державних/національних) з переліком цілей, часто базового навчального плану, стандартів базових предметів/освітніх галузей, стандартів успішності учнів) перетворилися на спільність для країн в умовах гомогенізації освітньої політики під впливом стратегічних орієнтирів міжнародних організацій – ООН, Світового банку, ОЕСР, ЄК тощо.

Розкрито, що важливим напрямом пошуків у царині стандартизації у країнах ЄС є деталізація освітніх стандартів (стандарт змісту, стандарт досягнень, стандарт можливостей для навчання) та винайдення інструментів для вимірювання рівня їх опанування учнями. Доведено, що тенденція стандартизації, яка характеризує сучасний розвиток систем освіти багатьох країн світу, характерна і для США, маючи, водночас, свій національний формат. Акцентовано, що на освітні стандарти у США покладається завдання підвищення рейтингу штатів у національному тестуванні навчальних досягнень учнів, як і в міжнародних порівняльних дослідженнях якості знань учнів. Зроблено висновок, що ключовим завданням освітніх стандартів у США в рецепціях американських учених є підвищення економічної конкурентоспроможності країни. Водночас, відбувається пошук ефективного співвідношення рівнів впливу на дизайн стандартів (національний, рівень штату та місцевий).

Охарактеризовано: «стандарт змісту», як такий, що відображає, що саме мають вивчати учні, представляючи цілі та завдання навчання; «стандарт досягнень» – визначає наскільки добре учні оволоділи відповідною частиною стандарту змісту; «стандарт можливості для навчання» – описує ресурс, потрібний для того, щоб учні змогли реалізувати окреслені в інших стандартах завдання. Зроблено висновок, що стандартизований зміст освіти з детальним описом навчальних результатів, регулярне тестування учнів та оцінювання роботи вчителів і шкіл характеризують розвиток шкільної освіти в країнах ЄС та у США. Водночас, відзначено існування тактичних викликів в умовах імплементації стратегії стандарт-базованої шкільної освіти. У США йдеться про звуження стандартизації до звичного там процесу тест-базованої підзвітності, коли тестові завдання часто використовуються заміниками стандартів. У країнах ЄС викликом залишається оцінювання рівня опанування учнями стандартів, які знаходяться в процесі трансформації на компетентнісних засадах.

Доведено синхронізацію розвитку освіти в Україні із світовими тенденціями в аспекті стандартизації. У Концепції «Нова українська школа» (2016) основою функціонування школи проголошуються нові компетентісно-орієнтовані освітні стандарти, а у Законі України «Про освіту» (2017) стандарти освіти визначено одним із складників системи національної освіти, разом із рівнями та ступенями освіти, кваліфікаціями, освітніми програмами, учасниками освітнього процесу. Зроблено висновок, що Україна, перебуваючи під впливом загальних процесів стандартизації, має критично підходити до інновацій і враховувати як національний досвід, так і уроки зарубіжних країн (О. І. Локшина).

Розкрито поняття «диференціація навчання» у трактуванні вітчизняних та американських науковців. Констатовано, що сучасними американськими вченими диференційоване навчання розглядається як інструмент підвищення ефективності шкільної освіти, як засіб розкриття й розвитку всіх потенційних можливостей учнів, а також сприяння зростанню активності учнів у їх навчальній діяльності, кращій підготовці до усвідомленого вибору майбутньої професії. Доведено, що основною метою диференціації навчання є подолання, згладжування протиріччя між єдиним усередненим підходом до всіх учнів й індивідуальністю кожної дитини.

Визначено, що диференціація навчання здійснюється у різних організаційних формах (внутрішня та зовнішня) і на різних рівнях (макрорівень (рівень класу) (внутрішня форма), мезорівень (рівень школи) (зовнішня форма), макрорівень (рівень державних навчальних програм) – диференціація між школами, створення різних типів шкіл відповідно до творчих здібностей дітей (зовнішня форма). З'ясовано, що диференціація завжди відбувається за одним або кількома напрямками (за цілями, змістом, методами й технологіями, рівнем навчання). Кожен із розглянутих видів диференціації має свій зміст, методику навчання.

Встановлено, що теоретичним фундаментом диференціації навчання в американській психолого-педагогічній науці є прагматична педагогіка, теорія розвивального та індивідуалізованого навчання. Виявлено проблеми, що характеризують нинішній стан диференційованого навчання в українській загальноосвітній школі: фрагментарний і ситуаційний характер, обмеження, не забезпечення формування індивідуального стилю навчання учня шляхом вибору власної траєкторії навчання; організація навчання визначається переважно інтуїцією викладача, а не науково обґрунтованою концепцією диференціації. Визначено перспективні напрями впровадження американського досвіду диференціації навчання в українську освітню систему (удосконалення діагностичного інструментарію, розширення форм та методів диференційованого навчання, які б найбільш повно враховували індивідуальні інтереси та здібності учнів. Вимагає уваги необхідність адаптації підручників, забезпечення профільного навчання відповідними педагогічними кадрами, зміцнення матеріально-технічної бази, створення комфортного освітнього середовища) (О. М. Шпарик).

В умовах європейського вибору України обґрунтовано важливість дослідження досвіду країн ЄС та США. Базуючись на законодавчих і стратегічних документах розвитку національної освіти (Концепція «Нова українська школа» (2016), Закон України «Про освіту» (2017)), доведено, що характер трансформацій в освіті ЄС та США становить інтерес для української освіти в аспекті співвіднесення вектору та сутності освітніх реформ в Україні та у зарубіжжі.

Розкрито, що напрями трансформацій шкільної освіти в Україні (децентралізація освіти, запровадження 12-річної школи, трансформація освіти на компетентнісні засади, стандартизація змісту, гуманізація освіти, розбудова моніторингу якості освіти) синхронізуються з освітніми трансформаціями в країнах ЄС та США – трансформація змісту (стандартизація змісту, його трансформація на компетентнісні засади, диференціація навчання), управління (децентралізаційно-централізаційні реформи) та виховання (гуманізація шкільної освіти) (О. З. Глушко).

Наукові результати дослідження охоплюють: *тенденції* трансформацій на рівні шкільної освіти в країнах ЄС та США; *інтерпретаційні моделі* упровадження трансформацій в країнах ЄС та США.

Мету НДР було досягнуто, поставлені завдання виконано. Здобуті в процесі дослідження наукові результати є важливими для педагогічної теорії та практики.

Соціальна значущість: дослідження сприяє підвищенню рівня якості національної освіти шляхом залучення науковців, педагогів, розробників освітньої політики до перспективного зарубіжного досвіду.

Здобутки співробітників відділу відображено у: науковому звіті (2,0), рукописі колективної монографії «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США» (12,0), 86 наукових публікаціях (45 статей у фахових виданнях, 41 тез виступів на конференціях).

За звітний період підготовлено до видання рукописи монографії «Забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах Європи та США» (НДР 2012–2014).

Результати роботи відділу було заслухано й позитивно оцінено на засіданні Президії НАПН України 23 червня 2016 року (Постанова 1-2/9-170 від 23 червня 2016 року). Зокрема, Президією відзначено практичне застосування результатів дослідження відділу, які були спрямовані в Комітет з питань науки й освіти Верховної Ради України, МОН України, Інститут модернізації змісту освіти МОН України, Президію НАПН України, до Всеукраїнської асоціації керівників шкіл України. Зокрема, керівник відділу О.І. Локшина презентувала практику циклування шкільної освіти у країнах ЄС на розширеному засіданні Комітету з питань науки й освіти Верховної Ради України (січень 2016), пропозиції щодо циклів було включено до Закону України «Про освіту» (2017 р.). Окрім того, напрацювання відділу було інтегровано до Концепції середньої загальноосвітньої школи (2016 р.), представлено у Національній доповіді «Про стан і перспективи розвитку

освіти в Україні» (2016 р.), Аналітичній доповіді «Про зміст загальної середньої освіти» (2015 р.) та інших стратегічних й аналітичних документах, які окреслюють стратегію розвитку шкільної освіти в Україні.

Президією НАПН України також відзначено важливу роль відділу порівняльної педагогіки у формуванні методології проведення компаративних досліджень, що реалізується через проведення майстер-класів з методології порівняльної педагогіки Всеукраїнського рівня; підготовці навчальних матеріалів – у 2015 р. опубліковано хрестоматію з методології порівняльної педагогіки «Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів» : хрестоматія /авторський колектив, Том 1, К. : Педагогічна думка, 2015. – 176 с. – 14,9 авторства О. Заболотної, М. Красовицького, Н. Лавриченко, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Огієнко, Л. Пуховської, А. Сбруєвої, С. Сисоєвої, І. Соколової, Г. Степенко, І. Сташевської, І. Тараненко, С. Цюри, Г. Щуки, упорядник Олена Локшин на допомогу викладачам і студентам вищих навчальних закладів під час вивчення курсу «Порівняльна педагогіка».

Апробація результатів НДР здійснювалася шляхом участі співробітників відділу у науково-практичних заходах різного рівня – у 2 міжнародних форумах, 43 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, звітних наукових конференціях Інституту педагогіки НАПН України.

Важливим інструментом апробації результатів НДР є започаткований відділом щорічний науково-практичний семінар «Педагогічна компаративістика», який проводився, починаючи з 2010 року, відповідно у 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 та 2016 роках. За звітний період було організовано три всеукраїнські науково-практичні семінари: «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст», Київ, 11 червня 2015 р.; «Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі», Київ, 6 червня 2016 р. У 2017 р. семінар набув формату Міжнародної конференції під назвою «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації», Київ, 15-16 червня 2017 р.

Здійснюється цілеспрямована робота з підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації. Зокрема, протягом 2015-2017 років захистили кандидатські дисертації співробітники відділу А.П. Джурило (2015), М.М. Тищенко (2017), викладач ВНЗ – І.В. Борисенко (2015) (науковий керівник О.І. Локшина). Докторська монографія О.Б. Ярової, викладача Бердянського педагогічного університету, рекомендована до друку (2017), науковий консультант – О.І. Локшина. Також О.І. Локшина виступила офіційним опонентом при захисті кандидатської дисертації І.О. Маріуц (2015), сприяючи подальшому удосконаленню її наукових досліджень. Після захисту І.О. Маріуц приєдналася до команди співробітників відділу порівняльної педагогіки.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- в умовах універсального характеру викликів під впливом глобалізації, сформувані синхронізований зі світовими тенденціями розвитку освіти в Європі та світі підхід до реалізації реформи національної освіти з урахуванням національних особливостей і традицій;
- розробити й ухвалити Національну стратегію/програму реформування освіти та план її реалізації у сукупності змістових характеристик її складників із залученням усіх зацікавлених осіб та відповідальних міністерств і відомств та представників регіонів в умовах децентралізації;
- розробити та запровадити систему моніторингу реалізації реформ/змін в освіті з переліком реалістичних вимірників;
- створити єдиний координаційний центр/агенцію для управління реформам/освітніми змінами на колегіальних засадах, який би здійснював політику держави у сфері реалізації й моніторингу освітніх реформ із розгалуженою мережею регіональних філій;
- застосовувати пілотний підхід до упровадження інновацій з обов'язковим пілотуванням перед реалізацією трансформацій на національному рівні;
- зменшити кількість важелів «ручного» управління в освіті;
- розробити формат підтримки та запровадити підтримку розроблення та впровадження регіональних програм освітніх змін з урахуванням прогресивного світового досвіду;
- розподілити належність та підпорядкування всіх типів закладів освіти до відповідного рівня врядування;
- розподілити освітні функції й повноваження між всіма рівнями місцевої влади;
- напрацювати чіткий механізм ефективного розподілу освітньої субвенції;
- запроваджувати цілісний підхід до стандартизації освіти шляхом запровадження не лише «стандартів змісту», але й «стандартів результатів навчання» та «стандартів умов навчання»;
- розробити інноваційні програми професійного розвитку педагогічних працівників із використанням світового досвіду;
- зробити системним дослідження викликів, що супроводжують трансформації в країнах зарубіжжя, що є важливим джерелом для уникнення помилок та негативів у процесі реформування національної освіти.

СПИСОК ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ НДР

2015 рік

ХРЕСТОМАТІЯ

1. Оксана Заболотна, Михайло Красовицький, Наталія Лавриченко, **Олена Локшина**, Оксана Овчарук, Олена Огієнко, Людмила Пуховська, Аліна Сбруєва, Світлана Сисоєва, Ірина Соколова, Галина Степенко, Інна Сташевська, Ірина Тараненко, Світлана Цюра, Галина Щука. Упорядник **Олена Локшина** / «Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів» : хрестоматія /авторський колектив, Том 1, К. : Педагогічна думка, 2015. – 176 с. – 14,9.

РОЗДІЛИ У НАУКОВОМУ ВИДАННІ

1. **Локшина О.І.** 1.3 Розвиток змісту української початкової освіти в контексті зарубіжного досвіду /Головко М.В., Засекіна Т.М., Полька Н.С., Савченко О.Я., Швалб Ю.М. (керівники проблемних робочих груп); Андрусенко І.В., Бібік Н.М., Васьківська Г.О., Величко Л.П., Глобін О.І., Гнатюк О.В., Гозак С.В., Голуб Н.Б., Дзюбка Л.В., Єжова О.О., Журба К.О., Зубалій М.Д., Ільченко В.Р., Карамушка Л.М., Киричок В.А., Кокун О.М., Коморовська О.А., Кондратенко Л.О., Коновець С.В., Курач Л.І., Лапінський В.В., Листопад Н.П., **Локшина О.І.**, Максимова Н.Ю., Мальований Ю.І., Мартиненко В.О., Масол Л.М., Матяш Н.Ю., Миропольська Н.Є., Москаленко В.В., Надтока О.Ф., Непорожня Л.В., Онопрієнко О.В., Остапенко О.І., Паламар С.П., Пометун О.І., Пономарьова К.І., Пророк Н.В., Редько В.Г., Рибалко Л.М., Рогозіна В.В., Сердюк Л.З., Смутьсон М.Л., Тарара А.М., Тименко В.П., Турбан В.В., Цимбалару А.Д., Шатирко Л.О. **Про зміст загальної середньої освіти. Науково-аналітична доповідь** / За заг. ред. В.Г. Кременя.– К.: НАПН України, 2015. – С. 29-35.

2. **Локшина О.І.** 2.3. Розвиток змісту української базової загальної середньої освіти в контексті зарубіжного досвіду / Головко М.В., Засекіна Т.М., Полька Н.С., Савченко О.Я., Швалб Ю.М. (керівники проблемних робочих груп); Андрусенко І.В., Бібік Н.М., Васьківська Г.О., Величко Л.П., Глобін О.І., Гнатюк О.В., Гозак С.В., Голуб Н.Б., Дзюбка Л.В., Єжова О.О., Журба К.О., Зубалій М.Д., Ільченко В.Р., Карамушка Л.М., Киричок В.А., Кокун О.М., Коморовська О.А., Кондратенко Л.О., Коновець С.В., Курач Л.І., Лапінський В.В., Листопад Н.П., **Локшина О.І.**, Максимова Н.Ю., Мальований Ю.І., Мартиненко В.О., Масол Л.М., Матяш Н.Ю., Миропольська Н.Є., Москаленко В.В., Надтока О.Ф., Непорожня Л.В., Онопрієнко О.В., Остапенко О.І., Паламар С.П., Пометун О.І., Пономарьова К.І., Пророк Н.В., Редько В.Г., Рибалко Л.М., Рогозіна В.В., Сердюк Л.З., Смутьсон М.Л., Тарара А.М., Тименко В.П.,

Турбан В.В., Цимбалару А.Д., Шатирко Л.О. **Про зміст загальної середньої освіти. Науково-аналітична доповідь** / За заг. ред. В.Г. Кременя. – К.: НАПН України, 2015. – С. 60–65.

3. **Локшина О. І.** 3.2. Розвиток змісту української повної загальної середньої освіти в контексті зарубіжного досвіду // Головка М.В., Засекіна Т.М., Полька Н.С., Савченко О.Я., Швалб Ю.М. (керівники проблемних робочих груп); Андрусенко І.В., Бібік Н.М., Васьківська Г.О., Величко Л.П., Глобін О.І., Гнатюк О.В., Гозак С.В., Голуб Н.Б., Дзюбка Л.В., Єжова О.О., Журба К.О., Зубалій М.Д., Ільченко В.Р., Карамушка Л.М., Киричок В.А., Кокун О.М., Коморовська О.А., Кондратенко Л.О., Коновець С.В., Курач Л.І., Лапінський В.В., Листопад Н.П., **Локшина О.І.**, Максимова Н.Ю., Мальований Ю.І., Мартиненко В.О., Масол Л.М., Матяш Н.Ю., Миропольська Н.Є., Москаленко В.В., Надтока О.Ф., Непорожня Л.В., Онопрієнко О.В., Остапенко О.І., Паламар С.П., Пометун О.І., Пономарьова К.І., Пророк Н.В., Редько В.Г., Рибалко Л.М., Рогозіна В.В., Сердюк Л.З., Смільсон М.Л., Тарара А.М., Тименко В.П., Турбан В.В., Цимбалару А.Д., Шатирко Л.О. **Про зміст загальної середньої освіти. Науково-аналітична доповідь** / За заг. ред. В.Г. Кременя. – К.: НАПН України, 2015. – С. 74–78.

СТАТТІ

1. **Волинець Л. Л.** Ідеї гуманізації освіти у філософії Едгара Морена / Л. Л. Волинець // Український педагогічний журнал. – К., 2015. – № 4. – С. 104–113. – 0,6.

2. **Dzhurylo A. P.** The European Vector of School Education Content Transformations in Ukraine / О. І. Lokshyna, О. М. Shparyk, А. P. Dzhurylo // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (30), Issue: 59, 2015. – P. 7–10. – 0,5.

3. **Джурило А. П.** Актуальні проблеми управління освітніми системами у зарубіжжі: централізація і децентралізація / А. П. Джурило // Український педагогічний журнал. – К., 2015. – № 4. – С. 54–61. – 0,5.

4. **Локшина О.** Порівняльна педагогіка в Україні у вимірі розвитку світової компаративістики / Олена Локшина / Український педагогічний журнал. – К., 2015. – № 1. – С. 36–46. – 0,5.

5. **Локшина О.** ІКТ-зорієнтованість змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу. Інформаційні технології і засоби навчання : електрон. наук. фах. вид. / Олена Локшина // Ін-т інформ. технол. і засобів навчання Нац. акад. пед. наук України, Ун-т менедж. освіти Нац. акад. пед. наук України. – Київ. – 2015, Том 45, вип. 1. – С. 21–27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ITZN_2015_45_1_5.pdf – 0,5.

6. **Локшина О.** Погляди зарубіжних педагогів на сутнісні характеристики курикулуму / Олена Локшина // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : наук. журн. / Житомир. держ.

ун-т ім. І. Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – № 1 (79), 2015. – С. 38–39. – 0,5.

7. **Локшина О.** Напрями трансформацій середньої освіти країн Європейського Союзу в умовах викликів сучасності / Олена Локшина // Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України / Pedagogics and psychology / Newsletter of the NAPS of Ukraine : наук.-теорет. та інформ. журн. / Нац. акад. пед. наук України. – К.: Педагогічна преса. – 2015. – № 1 (86). – С. 57–63. – 0,5.

8. **Локшина О.** Трансформаційні процеси у шкільній освіті Європейського Союзу: роздуми для України / Олена Локшина // Рідна школа : щоміс. наук.-пед. журн. / М-во освіти і науки України ; голов. ред. А.Пугач. – Київ : Рідна школа. – 2015, 1–2 (січень-лютий). – С. 13–18. – 0,5.

9. **Локшина О.** До питання про сутнісні характеристики освітніх стандартів зарубіжжя / Олена Локшина // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв. – № 1 (48), лютий 2015. – С. 189–194. – 0,5.

10. **Локшина О.** Європейський вектор трансформації змісту початкової освіти в Україні / Олена Локшина // Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. Випуск 67. / Херсон: Херсонський державний університет, 2015. – С. 68–74. – 0,5.

11. **Локшина О.** Трансформаційні процеси в початковій освіті країн Євросоюзу: перспективні ідеї для України / Олена Локшина // Початкова школа: щоміс. наук.-мет. журн. / М-во освіти і науки України, Видавництво «Початкова школа» ; голов. ред. А. Лук'янець. – Київ : Початкова школа. – 2015, 5 (551). – С. 37–39. – 0,5.

12. **Локшина О.** Професіоналізація порівняльної педагогіки в Україні: здобутки і виклики у вимірі педагогічної компаративістики у зарубіжжі / Олена Локшина // «Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів» : хрестоматія / авторський колектив, Том 1, К. : Педагогічна думка, 2015. – С. 30–38. – 0,5.

13. **Lokshyna O. I.** The European Vector of School Education Content Transformations in Ukraine / O.I. Lokshyna, O.M. Shparuk, A.P.Dzhurylo // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (30), Issue: 59, 2015. – P. 7–10. – 0,5.

14. **Маріуц І. О.** Теоретичні аспекти гуманізації шкільної освіти: погляди учених зарубіжжя / І. О. Маріуц // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 4. – С. 120–128. – 0,5.

15. **Shparyk O. M.** The European Vector of School Education Content Transformations in Ukraine / O.I. Lokshyna, O.M. Shparyk, A.P. Dzhurylo // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (30), Issue: 59, 2015. – P. 7–10. – 0,2.

16. **Шпарик О.** Проблема диференціації навчання у дослідженнях українських учених та науковців ближнього зарубіжжя / Оксана Шпарик

// Український педагогічний журнал. – К., 2015. – № 4. – 264 с. – С. 152–164. – 0,5.

ТЕЗИ

1. **Джурило А. П.** Централізаційно-децентралізаційні процеси у системі управління освітою / А. П. Джурило // «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 11 червня 2015 .) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О. І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2015. – С. 127–128. – 0,5.

2. **Джурило А. П.** Децентралізація освітнього простору як один із ключових механізмів забезпечення якості / А. П. Джурило // V Міжнародна науково-методична конференція «Освітні вимірювання-2015. Реформування зовнішнього незалежного оцінювання: методологія, модель, основні складові» 30 вересня – 2 жовтня 2015 р., Одеса. – USAID, AMERICAN COUNCILS, USETI. – С. 91. – 0,5.

3. **Джурило А. П.** Децентралізаційно-централізаційний вектор реформування загальної середньої освіти в Україні / А. П. Джурило // Науково-практична конференція «Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем виховання і освіти» 24–25 липня 2015 р., Харків. – С. 25–27. – 0,5.

4. **Джурило А. П.** Тенденція децентралізації освітніх систем: досвід Франції / А. П. Джурило // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2015 рік. — К.: Педагогічна думка, 2015. – С. 52–53. – 0,1.

5. **Локшина О.** Освітні стандарти у рецепціях зарубіжних учених / Олена Локшина // «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 11 червня 2015 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2015. – С. 127–128. – 0,1.

6. **Локшина О.** До питання про використання результатів ЗНО у зарубіжжі / Олена Локшина // V Міжнародна науково-методична конференція «Освітні вимірювання-2015. Реформування зовнішнього незалежного оцінювання: методологія, модель, основні складові» 30 вересня – 2 жовтня 2015, Одеса. – USAID, AMERICAN COUNCILS, USETI. – С. 91. – 0,1.

7. **Локшина О.** Місія національних стандартів для шкільної освіти США з позиції американських науковців / Олена Локшина // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2015 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2015. – С. 50–51. – 0,1.

8. **Маріуц І. О.** Проблема гуманізації шкільної освіти в Європі / І. О. Маріуц // Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст: матеріали наук.-практ семінару (Київ, 11

червня 2015 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2015. – С. 128–130. – 0,1.

9. **Маріуц І. О.** Особливості професійної діяльності освітніх консультантів у Румунії / І. О. Маріуц // «Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки та перепідготовки освітянських кадрів», 25 листопада 2015 р., Київ, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, С. 52–56. – 0,1.

10. **Маріуц І. О.** Сутність гуманізації шкільної освіти у філософсько-педагогічній думці Європи / І. О. Маріуц // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2015 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2015. – С. 53–54. – 0,1.

11. **Шпарик О.** До питання про диференціацію навчання в американській психолого-педагогічній літературі / Оксана Шпарик // «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 11 червня 2015 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 288 с. – С. 130–132. – 0,1.

12. **Шпарик О.** Теоретичні ідеї вітчизняних та зарубіжних фахівців щодо проблеми диференціації школярів / Оксана Шпарик. – Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2015 рік : інформаційне видання – К. : Інститут педагогіки, 2015. – С. 55–56.

2016 рік

РОЗДІЛИ У НАУКОВОМУ ВИДАННІ

1. Авшенюк Н. М., Бородієнко О. В., **Джурило А. П.**, Жук Ю. О., **Локшина О. І.**, **Маріуц І. О.**, Пуховська Л. П. Європейська і світова інтеграція в галузі освіти – шлях до підвищення якості освіти / Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – С. 164–172. (До 25-річчя незалежності України).

СТАТТІ

1. **Глушко О.** Базові терміни з проблеми трансформацій в освіті: погляди вітчизняних вчених / О. Глушко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія «Педагогіка». – 2016. – № 2(4). – С. 10–13. – 0,5.

2. **Джурило А. П.** Про навчання англійської мови в країнах ЄС / А. П. Джурило, І. О. Маріуц, О. М. Шпарик // Український педагогічний журнал. – К., 2016. – № 1. – С. 170–178. – 0,75.

3. **Локшина О.** Порівняльна педагогіка в Національній академії педагогічних наук України: кроки зростання / О.І. Локшина, Н.М. Авшенюк, О.В. Овчарук, Н.В. Бородієнко // Український педагогічний журнал / Ukrainian Educational Journal: наук.-пед. журн / Інс-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України. Київ . – 2016. – № 2. – С. 5–12. – 0,6.
4. **Lokshyna Olena.** Comparative Education in Ukraine under Globalisation: Achievements and Challenges / Olena Lokshyna // Annales Universitatis Mariae Curie-Sclodowska, Lublin – Polonia, Vo. XXIX, 2, Sectio J, 2016. – P. 7–16. – 0,6.
5. **Маріуц І. О.** Про навчання англійської мови в країнах ЄС / А. П. Джурило, І. О. Маріуц, О. М. Шпарик // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 1. – С. 6–15. – 0,75.
6. **Мариуц И. О.** Гуманизация образования Франции в эпоху Возрождения и Реформации / Илона Мариуц // Качество жизни человека в нестабильном мире. XV Международный социальный конгресс. Материалы выступлений – М.: Издательство РГСУ «Союз», 2016. – С. 902–918. – 0,5.
7. **Маріуц І. О.** Автономія європейських шкіл у контексті гуманізації освіти / Ілона Маріуц // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія «Педагогіка». – 2016. – № 4. – С. 50–54. – 0,5.
8. **Mariuts I.** The prospects of university education development in Ukraine using Romanian experience / I. Mariuts // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія «Педагогіка» № 3. – 2016. – С. 45–48. – 0,5.
9. **Шпарик О.** Про навчання англійської мови в країнах ЄС / А.П. Джурило, І.О. Маріуц, О.М. Шпарик // Український педагогічний журнал. – К., 2016. – № 1. – 150 с. – С. 6–15. – 0,75.

ТЕЗИ

1. **Глушко О.** Базові терміни з проблеми трансформацій в освіті / О.Глушко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2016 рік: інформаційне видання. — К.: Педагогічна думка, 2016. – 0,1.
2. **Джурило А. П.** До питання управління освітою у Фінляндії у контексті децентралізації / А. П. Джурило // Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі: матеріали наук.-практ семінару (Київ, 6 червня 2016 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О. І. Локшиної. – К. : Педагогічна думка, 2016. – С. 121–125. – 0,1.
3. **Джурило А. П.** Тенденція децентралізації освітніх систем: досвід Польщі / А. П. Джурило // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік. – К. : Інститут педагогіки, 2016. – С. 30–31. – 0,1.

4. **Джурило А. П.** Моделі управління у сфері освіти / А. П. Джурило // Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування: матеріали міжнародного дискусійного форуму, 19-20 травня 2016 р., м. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. – С. 76–78. – 0,1.

5. **Локшина О.** Європейська траєкторія реформи шкільної освіти в Україні: до питання про запровадження 12-річної школи / Олена Локшина // Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування: матеріали міжнародного дискусійного форуму, 19-20 травня 2016 р., м. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016 – С. 175–177. – 0,1.

6. **Локшина О. І.** Трансформація як парадигма розвитку освіти / Олена Локшина // Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі: матеріали наук.-практ семінару (Київ, 6 червня 2016 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2016. – С. 120–121. – 0,1.

7. **Локшина О. І.** «Стандарторієнтовані трансформації у шкільній освіті країн ЄС та США» освіти / Олена Локшина // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2016 рік: інформаційне видання. – К.: Педагогічна думка, 2016. – С. 29–30. – 0,1.

8. **Маріуц І. О.** Автономія школи як вияв гуманізації освіти: досвід європейських країн / Ілона Маріуц // Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування: матеріали міжнародного дискусійного форуму, 19-20 травня 2016 р., м. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016 – С. 192–197. – 0,1.

9. **Маріуц І. О.** Гуманізація та гуманітаризація європейської освіти / Ілона Маріуц // Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі: матеріали наук.-практ семінару (Київ, 6 червня 2016 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2016. – С. 125–130. – 0,1.

10. **Маріуц І. О.** Гуманізація шкільної освіти в країнах ЄС: управлінський аспект / Ілона Маріуц // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2016 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2016. – 260 с. – С. 32–33. – 0,1.

2017 рік

РОЗДІЛИ У НАУКОВОМУ ВИДАННІ

1. N. M. Avsheniuk, O. V. Borodiienko, **A. P. Dzhurylo**, Yu. O. Zhuk, **O. I. Lokshyna**, **I. O. Mariuts**, L. P. Pukhovska. European and global integration in the area of education – a way to increase the quality of education / National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine / National Academy of Educational Sciences of Ukraine ; [editorial board: V. G. Kremen (head), V. I. Lugovyuy (deputy head), A. M. Gurzhii (deputy head), O. Ya. Savchenko (deputy head)], edited by V. G. Kremen. – Kyiv : Pedahohichna dumka, 2017. – P. 65–68. – 0,3.

СТАТТІ

1. **Глушко О. З.** Генеза шкільного підручникотворення в українській діаспорі США / Оксана Глушко // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О.М. Топузов]. – К.: Педагогічна думка, 2017. – Вип. 18. – С. 13–21. – 0,6.
2. **Глушко О. З.** «Виховний ідеал» як система виховання національних цінностей в українській молоді в США / Оксана Глушко // Нові тенденції і явища у дитячому та молодіжному середовищі в Україні: цивілізаційний, культурологічний, інформаційний виміри: зб. наук. праць. – Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2017 р. – С. 38–46. – 0,5.
3. **Глушко О. З.** Європейський вектор освітніх реформ в Україні / Оксана Глушко // Український педагогічний журнал. – К., 2017. – № 4. – С. 5–11. – 0,6.
4. **Джурило А. П.** Оптимізація управління шкільною освітою: досвід Польщі / Аліна Джурило / Педагогіка і психологія. – 2017. – № 3 (96). – С. 32–38. – 0,5.
5. **Джурило А. П.** Роль і тенденції розвитку німецької мови у сучасному світі / Аліна Джурило // Український педагогічний журнал. – К., 2017. – № 3. – С. 54–61. – 0,5.
6. **Джурило А. П.** Порівняльна педагогіка в умовах глобалізації: здобутки і перспективи / Локшина О.І., Джурило А.П., Маріуц І.О., Шпарик О.М. // Наукове бачення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). Збірник наукових праць. – К.: Видавничий дім «Сам», 2017. – 400 с. – С. 77–83. – 0,7.
7. **Локшина О. І.** До питання про виклики стандартизації шкільної освіти: уроки країн Європейського Союзу / О.І. Локшина // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України = Pedagogics and psychology. Newsletter of the NAPS of Ukraine. – 2017. – № 3 (96). – С. 13–19. – 0,5.
8. **Локшина О. І.** Реформи з подовження тривалості шкільної освіти в країнах ЄС: з досвіду імплементації / О. Локшина // Український педагогічний журнал. – К.: Педагогічна думка, 2017. – № 3. – С. 43–53. – 0,6.
9. **Локшина О. І.** Порівняльна педагогіка в умовах глобалізації: здобутки і перспективи / Локшина О.І., Джурило А.П., Маріуц І.О., Шпарик О.М. // Наукове бачення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). Збірник наукових праць. – К.: Видавничий дім «Сам», 2017. – 400 с. – С. 77–83. – 0,6.
10. **Локшина О. І.** Тенденції та явища у молодіжному середовищі: європейський вимір / О.І. Локшина // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України = Pedagogics and psychology. Newsletter of the NAPS of Ukraine. – 2017. – № 4 (97), 2017. – С. 63-69. – 0,5.
11. **Маріуц І. О.** Експертиза шкільного підручника з іноземної мови:

підхід вітчизняних та зарубіжних вчених / І. О. Маріуц // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2017. – Вип. 18. – С. 79–88. – 0,6.

12. **Маріуц І. О.** Підтримка розвитку ключових компетентностей в країнах Європейського Союзу / Ілона Маріуц // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія «Педагогіка» № 6, 2017 – С. 52–55. – 0,5.

13. **Маріуц І. О.** Порівняльна педагогіка в умовах глобалізації: здобутки і перспективи / Локшина О.І., Джурило А.П., Маріуц І.О., Шпарик О.М. // Наукове бачення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). Збірник наукових праць. – К.: Видавничий дім «Сам», 2017. – 400 с. – С. 77–83. – 0,6.

14. **Маріуц І. О.** Поступ порівняльної освіти в США // І. О. Маріуц / Вісник НАПН України Педагогіка і психологія № 3 (96), 2017. – С. 20–24. – 0,5.

15. **Маріуц І. О.** Втілення принципу гуманізації освіти: досвід Іспанії / Ілона Маріуц / Нові тенденції і явища у дитячому та молодіжному середовищі в Україні: цивілізаційний, культурологічний, інформаційний виміри: зб. наук. праць. – Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2017 р. – С. 268–277. – 0,6.

16. **Тименко М. М.** Термінологічне поле з проблеми трансформаційних процесів в освіті у працях вітчизняних та зарубіжних науковців / М. М. Тименко // Педагогіка і психологія. «Педагогічна преса». – 2017. – №3. – С. 38–44. – 0,5.

17. **Тименко М. М.** Організація професійної орієнтації учнівської молоді в середніх навчальних закладах Англії / М. М. Тименко / Нові тенденції і явища у дитячому та молодіжному середовищі в Україні: цивілізаційний, культурологічний, інформаційний виміри: зб. наук. праць. – Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2017. – С. 288–299. – 0,5.

18. **Шпарик О.** Концептуальні підходи американських вчених щодо проблеми диференціації навчання та її забезпечення / Оксана Шпарик // Український педагогічний журнал. – К., 2017. – № 1. – 131 с. – С. 16–25. – 1.

19. **Шпарик О.** Адаптація сучасного американського підручника в умовах диференціації навчання / Оксана Шпарик // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О.М. Топузов]. – К.: Педагогічна думка, 2017. – Вип. 18. – 282 с. – С. 266–274. – 0,7.

20. **Шпарик О.** Досвід використання диференціації навчання у загальній середній школі США як джерело модернізації шкільної освіти в Україні / Оксана Шпарик // Педагогіка і психологія. – К.: Педагогічна преса, 2017. – № 3 (96). – 95 с. – С. 24–31. – 0,9.

ТЕЗИ

1. **Глушко О.** Трансформаційні процеси у шкільній освіті України / Оксана Глушко // Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: матеріали міжнародної наукової конференції, 25-26 травня 2017 р., м. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. – Ч. 1. – С. 80–83. – 0,1.
2. **Глушко О.** Transformation processes in Ukrainian primary school in the context of globalization tendencies / Оксана Глушко // Педагогічна компаративістика 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації: збірник тез доповідей I Міжнародної наук.-практ. конференції, (Київ, 15-16 червня 2017 р.), / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2017 – С. 195–197. – 0,1.
3. **Глушко О. З.** Трансформації освітньої політики щодо розвитку школи і України / О. З. Глушко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2017. – С. 37–38. – 0,1.
4. **Dzhurylo A.** Impact of educational decentralization on the quality of secondary education / Аліна Джурило // Україна – ЄС: крос-культурні порівняння в освітніх дослідженнях: Матеріали I міжнародної наукової конференції, 22-23 травня 2017 р., м. Київ / Ред. Заболотна .О. А. – Київ – Дрогобич: «Трек-ЛТД», 2017 – С. 50–53. – 0,1.
5. **Dzhurylo A.** Decentralisation reforms of education management: international experience and Ukrainian realities / Аліна Джурило // Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: світовий контекст: матеріали міжнародної наукової конференції, 25-26 травня 2017 р., м. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017 – С. 111–113. – 0,1.
6. **Dzhurylo A.** Main goals of educational decentralization: world experience / Аліна Джурило // Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації: збірник тез доповідей I Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 15-16 червня 2017 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О. І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2017. – С. 192–195. – 0,1.
7. **Джурило А. П.** Децентралізаційні трансформації у шкільній освіті в країнах Європейського Союзу та перспективи України / Аліна Джурило // «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (23–24 листопада 2017 р.). – Тернопіль, 2017. – С. 71–72. – 0,1.
8. **Джурило А. П.** Децентралізаційні процеси в управлінні освітою: європейський досвід та українські перспективи / Аліна Джурило // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2017 рік: інформаційне видання. — К.: Педагогічна думка, 2017 – С. 33–34. – 0,1.

9. **Локшина О.** Європеїзація освіти в Україні / О.І. Локшина // Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні: Збірник матеріалів I Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (11 лютого 2017 р.) За ред. С. Щудло, О. Заболотної, О. Ковальчук. – Київ – Дрогобич : ТзОВ «Трек-ЛТД», 2017. – 200 с. – С. 98–101. – 0,1.

10. **Локшина О.** Гармонізація шкільної освіти в Україні з європейськими орієнтирами: компетентнісно-орієнтовані трансформації / О.І. Локшина // Трансформації в українській освіті і наукових дослідженнях: світовий контекст: матеріали міжнародної наукової конференції, 15-16 червня 2017 р. м. Умань, ВНЦ «Візаві», 2017. – Ч. 2 – С. 28–31. – 0,1.

11. **Lokshyna O.** Common Core State Standards Initiative in the USA: important lessons learnt for Ukraine / Olena Lokshyna // Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації: збірник тез доповідей I Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 15-16 червня 2017 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2017. – С. 199–200. – 0,1.

12. **Локшина О. І.** Актуальність в Україні досвіду країн ЄС та США з реалізації стандарт орієнтованих трансформацій на рівні шкільної освіти / О. І. Локшина // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2017. – С. 32–33. – 0,1.

13. **Локшина О. І.** Новий погляд на освіту XXI століття: глобальний, європейський, український виміри / Олена Локшина // «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (23–24 листопада 2017 р.). – Тернопіль, 2017. – С. 124–125. – 0,1.

14. **Mariuts I.** Humanization of education under contemporary conditions of globalization / Iona Mariuts // Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації: збірник тез доповідей I Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 15-16 червня 2017 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О.І. Локшиної. – К.: Педагогічна думка, 2017. – С. 200–202. – 0,1.

15. **Маріуц І. О.** Гуманізація освітнього простору: європейський контекст України / Ілона Маріуц // «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (23–24 листопада 2017 р.). – Тернопіль, 2017. – С. 128–129. – 0,1.

16. **Маріуц І. О.** Втілення принципу гуманізації освіти / І. О. Маріуц // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2017. – С. 34–35. – 0,1.

17. **Тименко М. А.** Transformational vision for education by scholars in the United States / М. А. Тименко // Педагогічна компаративістика – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 15-16 червня 2017 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : Педагогічна думка, 2017. – 222 с. – С. 207–209. – 0,1.

18. **Тименко М. М.** Реформаційні процеси в освіті: сутнісні характеристики / М. М. Тименко // «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (23–24 листопада 2017 р.). – Тернопіль, 2017. – С. 194. – 0,1.

19. **Тименко М. М.** Дослідження вітчизняних та зарубіжних учених з проблеми трансформації в освіті / М. М. Тименко // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2017. – С. 35–36. – 0,1.

20. **Shparyk O.** Implementing DI strategies in secondary education in the US / Shparyk Oksana // Педагогічна компаративістика – 2017: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 15-16 червня 2017 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : Педагогічна думка, 2017. – 222 с. – С. 204–207. – 0,1.

21. **Шпарик О. М.** Диференціація навчання у США: уроки для України / Оксана Шпарик // «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (23–24 листопада 2017 р.). – Тернопіль, 2017. – С. 222–223. – 0,1.

22. **Шпарик О. М.** Перспективність досвіду США з диференціації навчання в українській загальній середній школі / О. М. Шпарик // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2017 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2017. – С. 36–37. – 0,1.

РУКОПИСИ

Коллективна монографія «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС та США» (2017), 12, 0.

Автори: Глушко О. З., Джурило А. П., Локшина О. І., Маріуц І. О., Тименко М. М., Шпарик О. М. За заг. ред. О. І. Локшиної.

Монографію присвячено проблемі трансформацій в освіті в аспектах децентралізаційно-централізаційних, гуманізаційних процесів, стандартизації та диференціації освіти в країнах ЄС та США. Авторами охарактеризовано підходи до трактування освітніх трансформацій в освітньому просторі у зарубіжжі та в Україні; розкрито підходи країн зарубіжжя, застосовувані для реалізації реформ; окреслено перспективи використання зарубіжного досвіду в Україні.

Для розробників освітньої політики, науковців, керівників освітніх установ, учителів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів.